

**STAN
BEZPIECZEŃSTWA SANITARNEGO
POWIATU GARWOLIŃSKIEGO
ZA 2019 ROK**

Garwolin, 27.02.2020 r.

Spis treści:

I.	Dane demograficzne	2
II.	Informacja o działalności kontrolno – represyjnej, w zakresie kontroli wykonywanych w ramach realizacji zadań Inspekcji Sanitarnej oraz pomiarach i badaniach wykonywanych na rzecz nadzoru i zakresie tych analiz	3
III.	Informacje dotyczące wydanych opinii, w tym o projektach obiektów nowo budowanych lub adaptowanych	4
IV.	Sytuacja epidemiologiczna	6
V.	Wykonawstwo szczepień ochronnych	12
VI.	Ocena stanu sanitarno higienicznego obiektów żywnościowo-żywnieniowych	16
VII.	Ocena zaopatrzenia ludności w wodę	18
VIII.	Stan sanitarno-higieniczny urządzeń i obiektów użyteczności publicznej	19
IX.	Ocena narażenia zawodowego w zakładach pracy z uwzględnieniem rodzaju czynników szkodliwych, wielkości populacji zawodowo narażonej na te czynniki.....	23
X.	Stan sanitarno-higieniczny placówek oświatowo-wychowawczych wraz z oceną zagrożeń dla zdrowia	28
XI.	Działalność oświatowa w zakresie profilaktyki i promocji zdrowia	35
XII.	Wnioski	36

I. DANE DEMOGRAFICZNE

Powiat garwoliński zajmuje powierzchnię 1284,29 km², zamieszkuje go 108 909 osób (stan na 30.06.2019 r.).

Do powiatu należą: 2 miasta tj. Garwolin i Łaskarzew, 2 miasto-gminy, tj. Pilawa i Żelechów oraz 10 gmin: Garwolin, Łaskarzew, Borowie, Górzno, Maciejowice, Miastków Kościelny, Parysów, Sobolew, Wilga, Trojanów.

II. INFORMACJA O DZIAŁALNOŚCI KONTROLNO-REPRESYJNEJ, W ZAKRESIE KONTROLI WYKONYWANYCH W RAMACH REALIZACJI ZADAŃ INSPEKCJI SANITARNEJ ORAZ POMIARACH I BADANIACH WYKONYWANYCH NA RZECZ NADZORU I ZAKRESIE TYCH ANALIZ

Wyszczególnienie		Badania ogółem	Wykonane oznaczenia			Liczba pobranych próbek	Kontrole (wizytacje)	Decyzje					Postanowienia	Tytuły wykonawcze	Wnioski o ukaranie	Akty oskarżenia	Nałożone mandaty	Kwota nałożonych mandatów w złotych	Nałożone kary pieniężne	Kwota nałożonych kar pieniężnych w złotych
			wydane w I instancji					wydane w II instancji przez PWIS												
			przez PPIS i PGIS		przez PWIS															
			merytoryczne	płatnicze	merytoryczne				płatnicze											
0	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
Ogółem	1	87		1438		477	2060	261	900				7	2			57	13 500,00		
Komórki organizacyjne stacji sanitarno-epidemiologicznych	komunalna	2				196	635	38	18				3				1	100,00		
	żywności, żywienia i przedmiotów użytku	3				281	520	154	769				4	2			56	13 400,00		
	pracy	4					124	32	18											
	dzieci i młodzieży	5	87		1438		234	31	13											
	epidemiologia	7					410	5												
	zapobiegawczy nadzór sanitarny	8					59		82											
	Środki zastępcze	9						1												
	inne	10					78													

III. INFORMACJE DOTYCZĄCE WYDANYCH OPINII, W TYM O PROJEKTACH OBIEKTÓW NOWO BUDOWANYCH LUB ADAPTOWANYCH

1. Sprawy ogólne

Na terenie powiatu garwolińskiego większość gmin zakończyła proces wodociągowania. Ostatnia z gmin jest w trakcie budowy sieci wodociągowych. Występują przypadki rozbudowy sieci wodociągowych na terenie gmin, powstających nowych osiedli lub w miejscach ich planowania.

Część gmin wiejskich również wybudowała lub jest na etapie projektowania, rozbudowy, przebudowy lub budowy nowych oczyszczalni ścieków obsługujących dotychczas niezainwestowane w tą infrastrukturę jednostki terenowe. W wielu gminach trwa proces projektowania i rozbudowy sieci kanalizacyjnych.

Miasta na terenie powiatu garwolińskiego posiadają oczyszczalnie ścieków i praktycznie są w całości skanalizowane. Dla części istniejących w nich oczyszczalni planowane są ich rozbudowy i modernizacje.

Na terenie powiatu prowadzone są przebudowy i remonty istniejących dróg gminnych i powiatowych oraz w mniejszym zakresie przebudowy i remonty dróg wojewódzkich.

2. W zakresie uzgodnień dotyczących odstępiania od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko przy sporządzaniu dokumentów planistycznych wydano 4 opinie sanitarne obejmujące określenie zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko przy ich sporządzaniu w tym:

- 3 dotyczyły projektów zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego miast i gmin;
- 1 dotyczyła projektu zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego części gminy.

Jest to znaczny spadek w stosunku do 2018 r., w którym wydano łącznie 13 takich opinii.

We wszystkich przypadkach przy opracowaniu tych dokumentów stwierdzono potrzebę przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

3. W zakresie opiniowania projektu dokumentu planistycznego wraz z prognozą oddziaływania na środowisko wydano 6 opinii sanitarnych w tym:

- 4 dotyczyły nowych projektów lub projektów zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego miast, gmin lub ich części;
- 2 dotyczyły nowych projektów lub projektów zmian studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miast, gmin lub ich części.

Wydane opinie nie zawierały uwag. W roku 2018 r. wydano łącznie 7 takich opinii.

4. W zakresie uzgadniania przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko wydano 46 opinii sanitarnych w sprawie obowiązku przeprowadzenia oceny oddziaływania planowanych przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko w tym:

- w 2 przypadkach stwierdzono obowiązek przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko i określono zakres raportu o oddziaływaniu na środowisko (dotyczyły one: budowy zakładu recyklingu tworzyw sztucznych i zmiany sposobu użytkowania budynku obory z obsady 54,5 DJP na obsadę 119,95 DJP);

- w 46 przypadkach stwierdzono brak potrzeby przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko.

Najwięcej opinii dotyczyło planowanych budów farm fotowoltaicznych, budowy kanalizacji sanitarnej, przebudowy dróg i wybudowania kruszyw.

Jest to znaczny wzrost w stosunku do 2018r, w którym wydano 28 takich opinii.

5. W zakresie wydawania opinii w sprawie uzgodnienia warunków realizacji przedsięwzięcia przed wydaniem decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach wydano 4 opinie sanitarne uzgadniające przedsięwzięcia w zakresie środowiskowych uwarunkowań zgody na jego realizację w tym wszystkie ze zgłoszeniem środowiskowych uwarunkowań i dotyczyły one:
  - budowy obory wolnostanowiskowej dla krów;
  - budowy stacji paliw;
  - budowy zakładu przetwarzania i odzysku odpadów z tworzyw sztucznych;
  - budowy instalacji do przetwarzania złomu.
6. W zakresie uzgadniania dokumentacji projektowej dokonano uzgodnienia w formie opinii sanitarnej 26 projektów budowlanych i technologicznych obiektów w tym obiektów nowo budowanych oraz projektów obiektów poddanych zmianie sposobu użytkowania.

Najwięcej projektów dotyczyło:

- zakładów fryzjerskich i kosmetycznych (8),
- sklepów (4),
- obiektów służby zdrowia (2)

Jest to nieznaczny spadek w stosunku do 2018 r., (32 opinie).

7. W zakresie uczestniczenia w dopuszczeniu do użytkowania obiektów budowlanych uczestniczono w 59 kontrolach obiektów w związku z dopuszczeniem ich do użytkowania. W związku z przeprowadzonymi kontrolami wydano 50 opinii sanitarnych o nie zgłoszeniu sprzeciwu w związku z dopuszczeniem obiektów do użytkowania.

Najwięcej kontroli i wydanych opinii dotyczyło:

- zakładów fryzjerskich i kosmetycznych (10);
- budynków produkcyjno-magazynowych (8);
- sklepów spożywczo-przemysłowych (7);
- nastawni dyspozycyjnych PKP (4);
- lokali gastronomicznych (3);
- obiektów służby zdrowia (3).

Jest to spadek w stosunku do 2018 r., w którym przeprowadzono 71 kontroli i wydano łącznie 66 opinii.

IV. SYTUACJA EPIDEMIOLOGICZNA

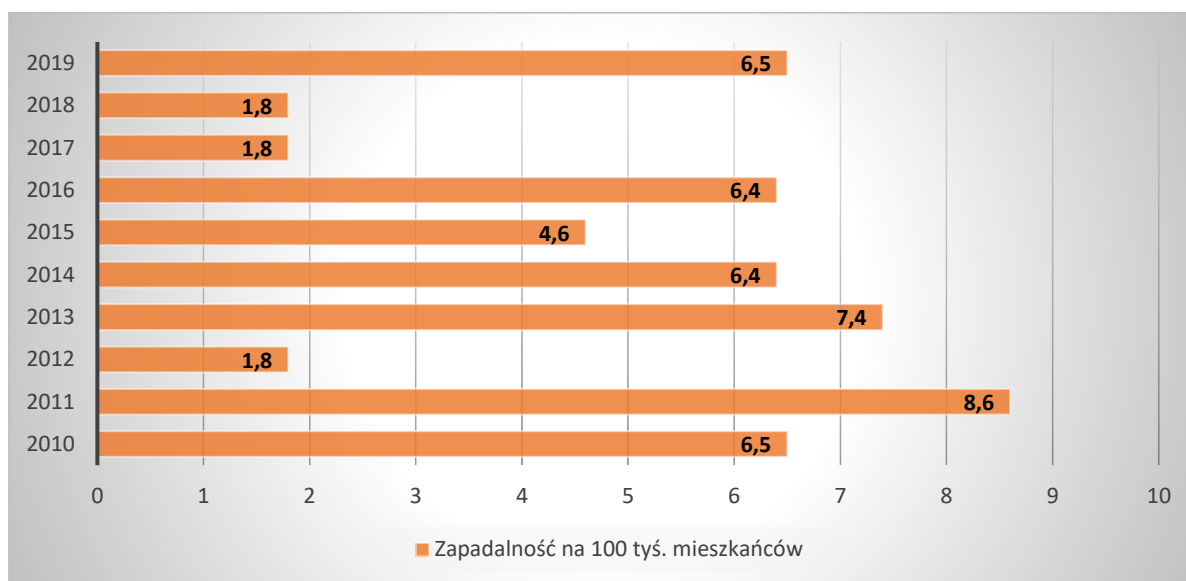
Wybrane choroby zakaźne w latach 2010 – 2019

Nazwa choroby zakaźnej	2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019	
	ilość zach.	zap.*	ilość zach.	zap.*	ilość zach.	zap.*	ilość zach.	zap.*	ilość zach.	zap.*	ilość zach.	zap.*	ilość zach.	zap.*	ilość zach.	zap.*	ilość zach.	zap.*	ilość zach.	zap.*
WZW typu C	7	6,5	8	8,6	2	1,8	8	7,4	7	6,4	5	4,6	7	6,4	2	1,8	2	1,8	6	5,5
WZW typu B	8	7,5	1	1,1	-	-	4	3,7	6	5,5	3	2,8	4	3,7	1	0,9	1	0,9	10	9,2
Salmonelozы zatrucia pokarmowe	38	35,5	74	61,1	66	60,8	23	21,2	55	50,7	71	65,4	54	49,7	26	23,9	45	41,3	35	32,1
Krzusiec	6	5,6	19	17,8	52	47,9	6	5,5	3	2,8	26	23,9	16	14,7	4	3,7	3	2,8	4	3,7
WZW typu A	1	0,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	9,2	2	1,8	7	6,4
Styczność i narażenie na wściekliznę/ potrzeba szczepień	14	13,1	16	14,9	22	20,3	20	18,4	36	33,2	16	14,7	28	25,7	18	16,5	22	20,2	26	23,9
Choroba z Lyme	18	16,8	16	14,9	12	11,1	18	16,6	15	13,8	27	24,9	40	36,8	35	32,1	34	32,1	57	52,3
Yersinioza-bakteryjne zakażenia jelitowe	2	1,8	-	-	3	2,8	-	-	-	-	3	2,8	2	1,8	3	2,8	2	1,8	2	1,8

*zapadalność na 100 tyś. mieszkańców

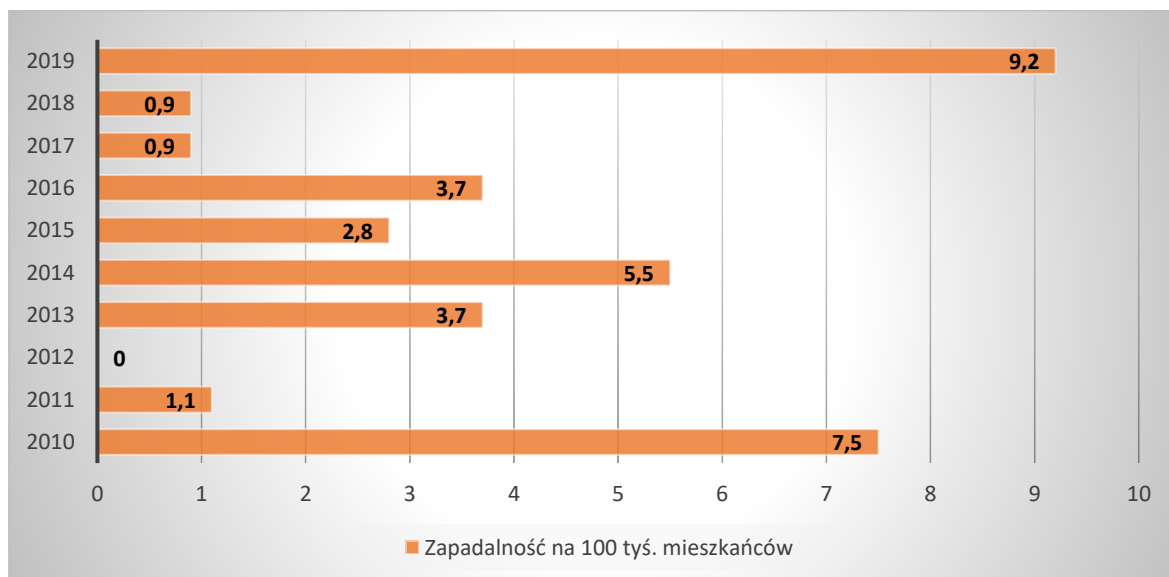
1. Zakażenia szerzące się drogą naruszenia ciągłości tkanek

I. WZW typu C

WZW typu C – w roku 2019 zarejestrowano 6 przypadków wirusowego zapalenia wątroby typu C. Ze względu na płeć 3 przypadki zarejestrowano wśród mężczyzn i 3 przypadki wśród kobiet. W rozpatrywanym 10-letnim okresie zjawisk epidemiologicznych największy wzrost zapadalności na WZW typu C przypada na rok 2011 i 2013. Rok 2019 jest porównywalny z rokiem 2010, 2014 i 2016 gdzie zapadalność była na poziomie 6,4 – 6,5, natomiast najmniejsza zapadalność na poziomie 1,8 przypada na lata 2012, 2017 i 2018. Prawdopodobne źródło narażenia w 4 przypadkach zarejestrowanych w 2019 r. to kontakty z placówkami służby zdrowia, a w 1 przypadku narkotyki przyjmowane w iniekcjach.

II. WZW typu B

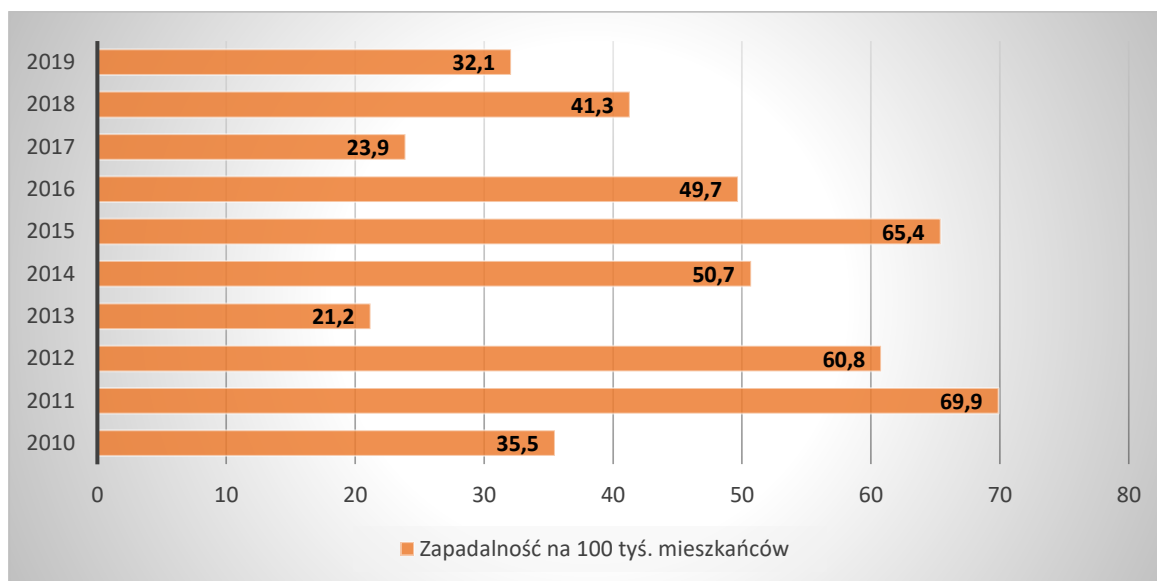

WZW typu B – w roku 2019 zarejestrowano 10 przypadków wirusowego zapalenia wątroby typu B i zapadalność na poziomie 9,2. Sześć zachorowań wystąpiło u mieszkańców wsi, a 4 zachorowania u mieszkańców miasta, natomiast ze względu na płeć 5 zachorowań wystąpiło u mężczyzn i 5 zachorowań u kobiet. W rozpatrywanym 10-letnim okresie zjawisk epidemiologicznych w 2019 zapadalność jest największa. Prawdopodobne źródła narażenia, to liczne kontakty z placówkami służby zdrowia.

2. Zakażenia szerzące się drogą pokarmową

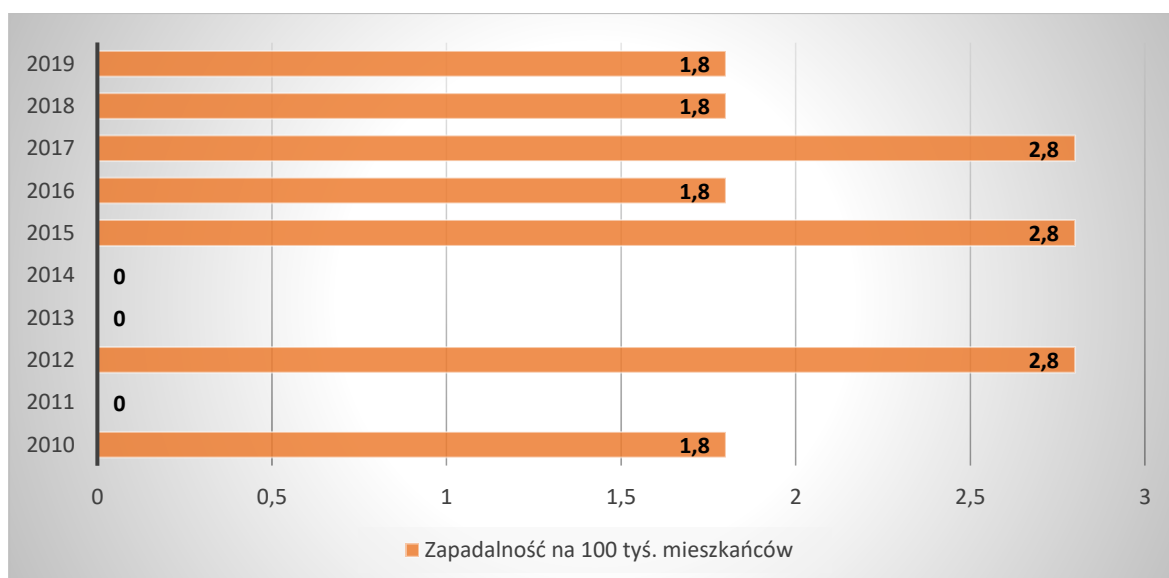
I. Salmonellozy- zatrucia pokarmowe

Zatrucia pokarmowe – Salmonellozy – w roku 2019 zarejestrowano 35 przypadków zachorowań (23 pojedynczych przypadków zachorowań, oraz 12 przypadków pochodzących ze zbiorowych zatruc pokarmowych). W rozpatrywanym 10-letnim okresie zjawisk epidemiologicznych największa zapadalność na poziomie 69,9 przypada na rok 2011 i 65,4 w roku 2015. Natomiast najmniejsza zapadalność przypada na lata 2013 (zapadalność 21,2) i 2017 (zapadalność 23,9).

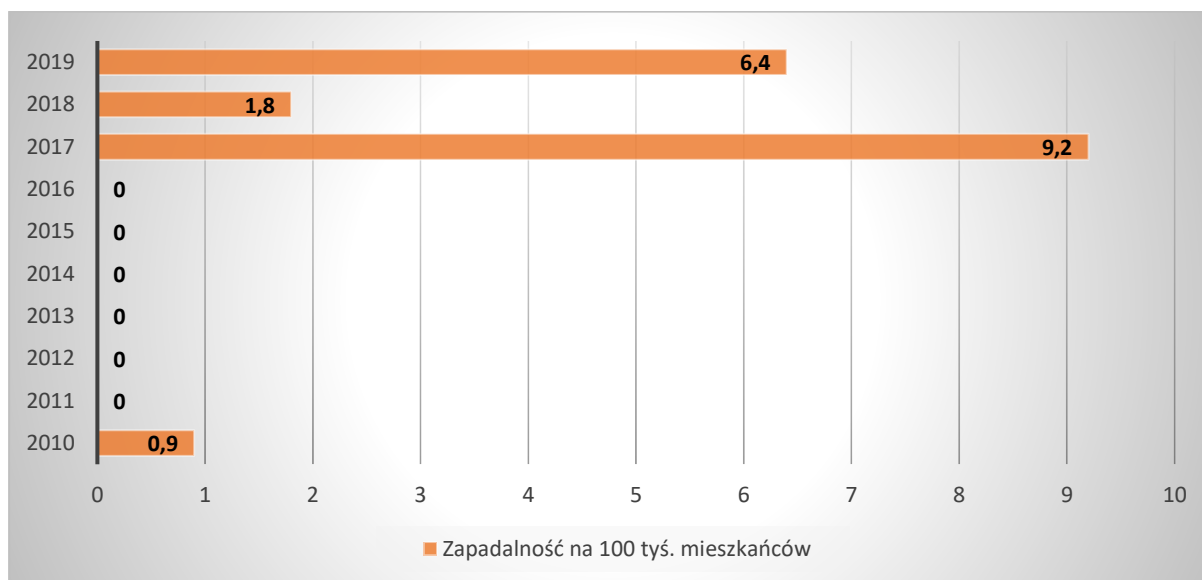
Spośród wszystkich 35 przypadków zachorowań - 23 przypadki wymagały hospitalizacji. Przyczyną zatruc w 8 przypadkach były pałeczki *S. Enteritidis*, w 2 przypadkach *S. Typhimurium*. W 25 przypadkach zachorowań nie określono serotypu *Salmonella*. Spożywane potrawy – prawdopodobne źródło zakażenia – w przypadku zbiorowych zatruc pokarmowych to m.in. ciasta z masą z użyciem surowych jaj. W przypadkach pojedynczych zachorowań to m. in.: potrawy z użyciem surowych jaj poddane niewłaściwej obróbce termicznej, nieprzestrzeganie higieny rąk podczas przygotowywania potraw. W 21 przypadkach nie ustalono źródła zakażenia.

II. Yersinioza-bakteryjne zakażenia jelitowe

Yersinioza-bakteryjne zakażenia jelitowe – w roku 2019 zarejestrowano 2 przypadki zachorowań wywołane przez *Yersinia Enterocolitica*, w tym 1 przypadek hospitalizowany. Prawdopodobnego źródła zakażenia w zgłoszonych przypadkach nie ustalono. Pierwsze przypadki zachorowań w 10-letnim okresie zjawisk epidemiologicznych zarejestrowano w 2010 roku i zapadalność na poziomie 1,8, a wartość ta powtórzyła się w latach 2016, 2018 i 2019, natomiast zapadalność na poziomie 2,8 zarejestrowano w latach 2012, 2015 i 2017.

III. Wirusowe zapalenie wątroby typu A

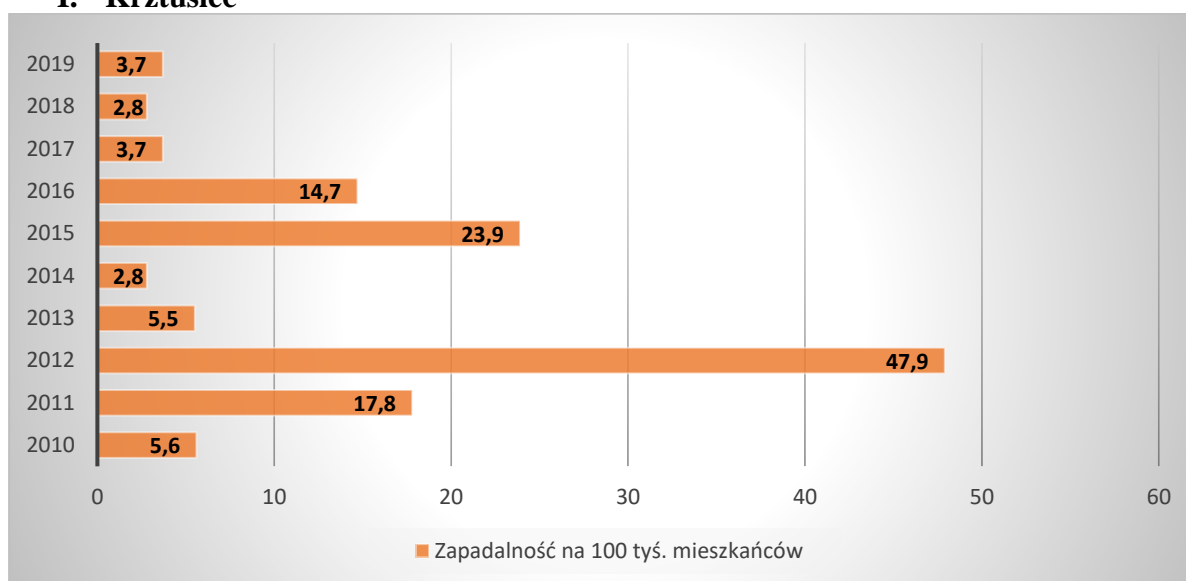

Wirusowe zapalenie wątroby typu A – w roku 2019 zarejestrowano 7 przypadków zachorowań: 3 pojedyncze zachorowania, oraz 4 zachorowania pochodzące z 2 ognisk. Jedno ognisko, w którym zachorowało małżeństwo, zarejestrowane w PSSE Garwolin, natomiast 2 kolejne zachorowania w powiecie zarejestrowano u ojca i syna w ognisku, które wystąpiło na terenie działania ościennej PSSE. W rozpatrywanym 10-letnim okresie zjawisk epidemiologicznych wcześniejsze zachorowanie na ostre WZW typu A wystąpiło w 2010 roku, u 18-letniego mężczyzny, mieszkańca miasta oraz w roku 2017, gdzie zarejestrowano 10 przypadków zachorowań: 3 przypadki pojedynczych zachorowań i 7 przypadków zachorowań pochodzących z 2 ognisk.

Wcześniejsza fala zachorowań na WZW typu A przypada na lata 1993-1997.

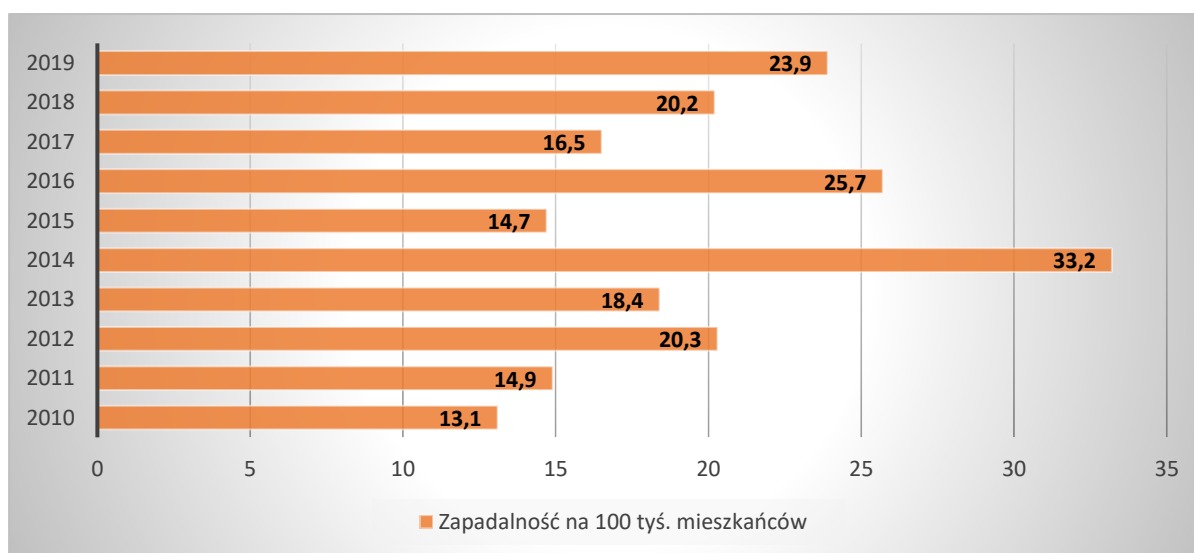
3. Choroby przeciw którym realizowane są szczepienia ochronne

I. Krztusiec

Krztusiec – w roku 2019 zarejestrowano 4 przypadki zachorowań i zapadalność na poziomie 3,7. W rozpatrywanym 10-letnim okresie zjawisk epidemiologicznych jest to porównywalna zapadalność jak w roku 2017. Najwyższą zapadalność na krztusiec odnotowano w roku 2012, gdzie zapadalność wynosiła 47,9. Jedna osoba szczepiona przeciwko krztuścowi pełnym cyklem szczepień, natomiast u 42-letniej i 64-letniej kobiety brak informacji o szczepieniach. Chore dziecko nie szczepione przeciwko krztuścowi ze względu na inną jednostkę chorobową (wrodzone zapalenie płuc).

II. Styczność i narażenie na wściekliznę (potrzeba szczepień)

Styczność i narażenie na wściekliznę/potrzeba szczepień – w roku 2019 odnotowano 26 przypadków kontaktów ze zwierzętami, po których podjęto szczepienia przeciwko wściekliznie. Jest to porównywalna zapadalność 23,9 do roku 2016 gdzie zapadalność wynosiła 25,7.

Przyczyny podjęcia szczepień – kontakt z:

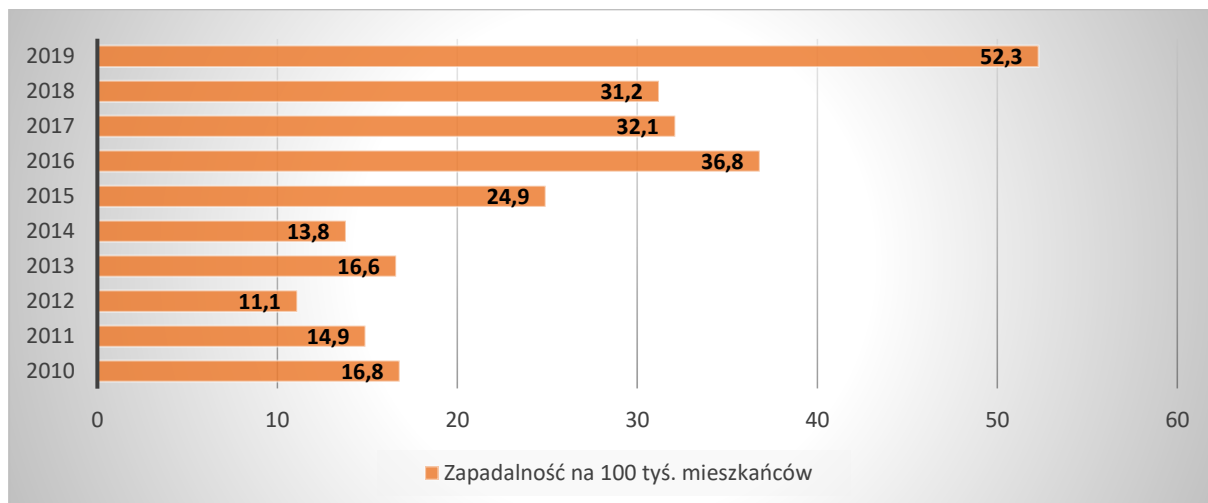
- bezpańskimi psami - 17 przypadków – 65,5 % ogólnej liczby przypadków zarejestrowanych;
- kotami - 5 przypadków – 19,3 % ogólnej liczby przypadków zarejestrowanych

- myszą - 1 przypadek – 3,8 % ogólnej liczby przypadków zarejestrowanych
- szczurem – 1 przypadek – 3,8 % ogólnej liczby przypadków zarejestrowanych
- jeleniem – 1 przypadek – 3,8% ogólnej liczby przypadków zarejestrowanych
- nietoperzem - 1 przypadek – 3,8 % ogólnej liczby przypadków zarejestrowanych

W 2019 roku 25 przypadków było zaszczepionych pełnym cyklem szczepień przeciwko wściekliźnie, a w 1 przypadku szczepienia niepełne.

Inne choroby

I. Choroba z Lyme (Borelioza)

Choroba z Lyme – w roku 2019 zarejestrowano 57 przypadków boreliozy u osób ukąszonych przez kleszcze i zapadalność na poziomie 52,3. W rozpatrywanym 10-letnim okresie zjawisk epidemiologicznych jest to najwyższa zapadalność na tę jednostkę chorobową. W latach 2017 – 2018 zapadalność kształtowała się na porównywalnym poziomie. Podczas przeprowadzania wywiadów epidemiologicznych nie stwierdzono narażeń zawodowych.

V. WYKONAWSTWO SZCZEPIEŃ OCHRONNYCH

W 2019 r. na terenie powiatu garwolińskiego realizacja programu szczepień ochronnych prowadzona była w 22 podmiotach leczniczych w tym:

- w 8 publicznych podmiotach leczniczych, w których funkcjonuje 12 punktów szczepień;
- w 14 niepublicznych podmiotach leczniczych, w których funkcjonuje 16 punktów szczepień.

Łącznie w 2019 r. prowadzono nadzór nad wykonawstwem szczepień ochronnych w 28 punktach szczepień.

Podmioty lecznicze wykonywały szczepienia ochronne w ramach umów zawartych z Narodowym Funduszem Zdrowia na świadczenia w ramach podstawowej opieki zdrowotnej. W 2019 roku przeprowadzono w nich łącznie 32 zaplanowane kontrole wykonawstwa szczepień ochronnych. Kontrole obejmowały swym zakresem między innymi: realizację Programu Szczepień Ochronnych, prowadzenie dokumentacji dotyczącej szczepień, w tym opracowanie, wdrożenie i nadzór nad procedurami higienicznymi obowiązującymi w placówce, wyposażenie niezbędne do realizacji szczepień, sprawozdawczość oraz zwracano uwagę na prawidłowe warunki transportu szczepionek z PSSE do placówki (zaopatrzenie w termotorby i wkłady chłodnicze, termometr), przechowywanie szczepionek (prowadzenie rejestru odczytów temperatury w urządzeniach chłodniczych), prowadzenie rejestru rozchodu i przychodu szczepionek, przestrzeganie terminów ważności preparatów szczepionkowych, stosowane środki do dezynfekcji skóry przed iniekcjami. Prowadzono nadzór nad spełnieniem przez lekarzy obowiązku zgłaszania organom PIS przypadków uchylania się od obowiązku szczepień ochronnych. Podczas prowadzonych czynności kontrolnych nie stwierdzono nieprawidłowości w tym zakresie.

W ramach realizacji Programu Szczepień Ochronnych prowadzono nadzór nad procesem dystrybucji szczepionek do przeprowadzania obowiązkowych szczepień ochronnych, z wykorzystaniem Elektronicznego Systemu Nadzoru nad Dystrybucją Szczepionek /ESNDS/. Szczepionki w PSSE w Garwolinie przechowywane są w specjalistycznym urządzeniu chłodniczym do przechowywania leków i preparatów szczepionkowych w ściśle określonej temperaturze tj. od +2 do +8 stopni Celsjusza zapewniając tym samym właściwe warunki chłodnicze zgodne z wymaganiami producentów. PSSE w Garwolinie posiada również całodobowy rejestrator do monitorowania temperatury w urządzeniu chłodniczym z funkcją powiadamiania SMS na alarmowy telefon komórkowy w przypadku braku energii lub przekroczenia określonego zakresu temperatur.

Na terenie powiatu garwolińskiego na 28 punktów szczepień 27 posiada ww. urządzenia, a jeden, monitoruje wartość temperatury we wnętrzu urządzenia chłodniczego, posiadając przy tym agregat prądotwórczy z funkcją autostartu.

PSSE w Garwolinie ma dostęp do agregatu prądotwórczego, uruchamianego w chwili braku dopływu energii elektrycznej.

Wszyscy świadczeniodawcy wykonujący szczepienia ochronne pobierają szczepionki z PSSE w Garwolinie z zachowaniem łańcucha chłodniczego, osoba odbierająca szczepionki wyposażona jest w termotorbę z wkładami chłodniczymi i termometrem do pomiaru temperatury wewnątrz termotorby.

PSSE w Garwolinie w ten sam sposób pobiera szczepionki z magazynu z PSSE w Siedlcach. W 2019 roku rozdysponowano 19 377 preparatów szczepionkowych podczas 400 wizyt w PSSE.

W 2019 roku wśród zaszczepionych na terenie powiatu garwolińskiego zgłoszono 2 Niepożądane Odczyny Poszczepienne (NOP):

- odczyn w postaci reakcji ogólnej, tj. wymioty, który wystąpił u 6 miesięcznego chłopca po podaniu szczepionki Infanrix Hexa;
- odczyn w postaci reakcji ogólnej, tj. gorączka do 38,9 stopni C, który wystąpił u 9 miesięcznego chłopca po podaniu szczepionek Infanrix DTaP, ACT-HIB i Imovax Polio

Wszystkie NOP zakwalifikowane jako łagodne, w związku z NOP dzieci nie były hospitalizowane. Zgłaszanie i rejestracja NOP wymagana jest zgodnie obowiązującymi przepisami prawnymi. Kwalifikacja NOP dokonywana jest przez lekarza, który go rozpoznaje i przekazuje do PPIS.

W ostatnich latach w Polsce, w tym również w powiecie garwolińskim, obserwuje się narastanie tendencji unikania wykonywania obowiązkowych szczepień ochronnych u dzieci i młodzieży.

Sytuacja ta jest przede wszystkim efektem szerokiego dostępu do fałszywych i pseudonaukowych informacji w przestrzeni publicznej. Nieprawdziwe informacje na temat szczepień, które rozpowszechniane są za pośrednictwem portali społecznościowych mogą powodować wątpliwości co do zasadności szczepień. Przeciwnicy szczepień posługują się argumentami emocjonalnymi, które najłatwiej docierają do odbiorców, wzbudzając niepokój i strach. Wiele informacji na temat szczepień wspieranych jest teoriami spiskowymi. Poglądy przeciwników szczepień są artykułowane przez różne grupy społeczne, niezależnie od stopnia wykształcenia, czy też statusu materialnego. Tendencje te prowadzą do zmniejszenia odsetka osób zaszczepionych /bezpieczny próg to 95% zaszczepionej całej populacji podlegającej zaszczepieniu/, co pociąga za sobą obniżenie odporności zbiorowiskowej.

Na koniec 2019 w powiecie garwolińskim uchylało się od obowiązku wykonania szczepień 74 rodziców i opiekunów (61 dzieci nie zaszczepiono w związku z uchylaniem się od obowiązku szczepień ochronnych).

Ze strony PSSE do obojga rodziców lub opiekunów, którzy nie szczepią swojego dziecka w ramach obowiązkowych szczepień ochronnych wystosowano 153 pisma nakreślające potrzebę szczepień, promujące je jako bezpieczną i skuteczną metodę zapobiegania chorobom zakaźnym oraz wskazujące na konieczność stawienia się z dzieckiem na szczepienia. Pisma dotyczyły dzieci należących do 14 punktów szczepień. Kierowników podmiotów leczniczych przypomniano zasady postępowania z osobami uchylającymi się od obowiązku szczepień, podstawy prawne do informowania o tych osobach organy PIS, jakie dane powinny być zawarte w tych informacjach oraz wyjaśniające definicję osoby uchylającej się od obowiązku wykonywania szczepień ochronnych.

PPIS w Garwolinie w 2019 roku nie prowadził postępowania administracyjnego w celu egzekwowania wykonania obowiązku szczepień przez osoby uchylające się.

Kontynuowano współpracę z biurami Podróży w celu informowania wyjeżdżających o niebezpieczeństwie zachorowania i przywlekania chorób zakaźnych oraz o sposobie zapobiegania tym chorobom, zwłaszcza poprzez szczepienia ochronne – wykonano 6 wizyt.

W 2019 roku obowiązkowymi szczepieniami objętych było 25 327 dzieci i młodzieży od 0-19 roku życia. Corocznie dokonywana jest szczegółowa analiza wykonywania szczepień na podstawie danych liczbowych przekazywanych przez podległe podmioty lecznicze /MZ-54/.

Poniższa tabela przedstawia stan zaszczepienia przeciwko chorobom zakaźnym w grupach wiekowych w roku bieżącym wraz z porównaniem stanu zaszczepienia w roku poprzednim na terenie powiatu garwolińskiego.

Rodzaj szczepienia	Rocznik urodzenia	Rodzaj szczepienia	Wykonawstwo w PSSE Garwolin w 2019 r.	Wykonawstwo w PSSE Garwolin w 2018 r. /analogicznie roczniki robocze w 2018/
p/BCG	2019	noworodkowe	99,19%	99,00%
	2018	noworodkowe	99,63%	99,40%
p/WZW B	2018*	podstawowe i uzupełniające	91,81%	90,30%
	2017	podstawowe i uzupełniające	96,89%	95,90%
p/błonicy, tężcowi	2018*	pierwotne	68,04%	66,30%
	2017	pierwotne i uzupełniające	87,93%	84,90%
p/odrze, śwince i różyczce	2018*	podstawowe	65,24%	68,60%
	2017	podstawowe	96,68%	91,80%
	2010*	przypominające	73,98%	66,30%
	2009	przypominające	92,68%	92,00%
p/poliomyelitis	2018*	pierwotne	68,27%	67,60%
	2017	pierwotne i uzupełniające	88,21%	84,90%
p/krztuścowi	2018*	pierwotne	68,04%	66,30%
	2017	pierwotne i uzupełniające	87,93%	84,90%
p/haemophilus influenzae typu b	2018*	pierwotne	68,34%	63,60%
	2017	pierwotne i uzupełniające	87,86%	84,80%
p/streptococcus pneumoniae	2019*	pierwotne	49,88%	53,50%
	2018	pierwotne I uzupełniające	60,30%	50,40%
	2017	pierwotne I uzupełniające	88,14%	-
p/DTap i Polio 5 rok życia	2014*	pierwsze przypominające	63,65%	61,50%
	2013	pierwsze przypominające	91,17%	89,80%
p/Tdap błonica, tężec, krztusiec 14 rok życia	2006*	drugie przypominające	64,75%	63,00%
	2005	drugie przypominające	92,13%	91,00%
p/Td błonica, tężec, 19 rok życia	2001	trzecie przypominające	56,33%	51,30%
	2000	trzecie przypominające	82,64%	78,90%

*rocznik roboczy w 2019 roku

Dokonana analiza danych wykazała, że wykonawstwo szczepień na terenie powiatu garwolińskiego podobnie jak w latach poprzednich utrzymuje się na dość wysokim poziomie. Poza obowiązkowymi szczepieniami ochronnymi istotną rolę w uodpornieniu populacji odgrywają szczepienia zalecane – nie finansowane ze środków znajdujących się w budżecie ministra właściwego do spraw zdrowia. Szczepienia zalecane stosowane są w celu szerszej ochrony przed chorobami zakaźnymi. Z tej profilaktyki mogą skorzystać osoby w różnym wieku w zależności od wskazań lekarskich.

Poniższa tabela przedstawia stan zaszczepienia ludności szczepionkami zalecanymi.

Lp.	Rodzaj szczepienia	Liczba osób zaszczepionych w 2019 r.	Liczba osób zaszczepionych w 2018 r.	Liczba osób zaszczepionych w 2017 r.
1	Przeciwno ospie wietrznej	100	84	103
2	Odrze, śwince i różyczce	27	27	0
3	WZW t A	11	11	9
4	HPV wirus brodawczaka ludzkiego	15	1	5
5	Zakażenia streptococcus pneumoniae	23*	357	439
6	Zakażenia neisseria meningitidis	95	50	76
7	Zakażenia haemophilus influenzae typ b	2	5	0
8	Dur brzuszny	0	2	0
9	Kleszczowe zapalenie mózgu	95	68	23
10	Rotawirusy	274	305	326
11	Grypa	1752	1909	1784
12	WZW t B	1025	457	1147
13	Szczepienia p/tężcowi	2678	2750	2952

*w roku 2017 szczepienia przeciwno zakażeniom streptococcus pneumoniae weszły do PSO jako obowiązkowe stąd wyraźny spadek liczby osób szczepionych

VI. OCENA STANU SANITARNO HIGIENICZNEGO OBIEKTÓW ŻYWNOŚCIOWO-ŻYWIENIOWYCH

W 2019 r. Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Garwolinie nadzorował 1219 obiektów produkcji i obrotu żywnością, żywienia zbiorowego oraz 9 wytwórni materiałów do kontaktu z żywnością, 16 miejsc obrotu materiałami do kontaktu z żywnością.

Przeprowadzono 520 kontroli, w tym 57 kontroli interwencyjnych przeprowadzanych w związku z wycofywaniem produktów notyfikowanych w systemie RASFF oraz interwencjami klientów.

Interwencje klientów dotyczyły głównie sprzedaży przeterminowanych produktów, niehigienicznej sprzedaży żywności, lub jej produkcji w gastronomii, obecności szkodników w zakładzie, niewłaściwego postępowania z odpadami. W siedemnastu przypadkach (na 34 zgłoszenia) interwencje były zasadne. Kontrole sprawdzające wykazały poprawę stanu sanitarno-porządkowego.

Kontrole oraz działania w związku z powiadomieniami RASFF dotyczyły nadzorowania wycofywania żywności niebezpiecznej lub szkodliwych materiałów do kontaktu z żywnością np. wafli ryżowych z kawałkiem metalu, suplementów diety z przekroczeniami najwyższego dopuszczalnego poziomu (NDP) benzo(a)pirenu i sumy WWA, mąki żytniej przekroczeniami najwyższego dopuszczalnego poziomu ochratoksyny A, mięsa drobiowego zanieczyszczonego pał. *Salmonella enteritidis*, przypraw zanieczyszczonych pał. *Salmonella enteritidis*, mąki gryczanej z przekroczeniami najwyższego dopuszczalnego poziomu (NDP) zanieczyszczenia – ochratoksyny A, kubków bambusowych z przekroczonym limitem migracji specyficznej formaldehydu, kubków szklanych z przekroczonym limitem migracji ołowiu i kadmu. W większości przypadków dostawca ww. produktów powiadamiał sprzedawców o procesie wycofywania.

W przypadku gdy w chwili otrzymania powiadomienia sklep posiadał kwestionowaną partię została ona usuwana z sali sprzedaży, zabezpieczana w pomieszczeniach magazynowych i w późniejszym terminie odbierana przez dostawcę lub niszczona.

Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Garwolinie wydał w 2019 r. 55 decyzji w związku z nakazem usunięcia stwierdzonych podczas kontroli nieprawidłowości. Ponadto wspólnie z przedstawicielami Powiatowego Inspektoratu Weterynarii w Garwolinie przeprowadzano kontrole (18) sprzedaży mięsa i wędlin na targowiskach w związku z występowaniem ASF. Sprzedawcy na targowiskach w powiecie garwolińskim posiadali dokumenty potwierdzające pochodzenie sprzedawanych produktów ale w 9 przypadkach stwierdzono nieprawidłowe warunki sprzedaży mięsa i wędlin co skutkowało nałożonymi mandatami karnymi oraz zaleceniami lub decyzjami w tym zakresie.

W ramach urzędowej kontroli żywności i monitoringu do badań pobrano 281 próbek żywności. Próbkę pobierano zgodnie z planem poboru próbek na rok 2019 r. opracowanym przez Głównego Inspektora Sanitarnego oraz w związku z podejrzeniem zatrucia pokarmowego. Badania przeprowadzane były w ramach urzędowej kontroli żywności i monitoringu w kierunku zanieczyszczeń mikrobiologicznych, zawartości metali szkodliwych dla zdrowia, dozwolonych substancji dodatkowych, zawartości mikotoksyn i azotanów i pozostałości pestycydów. Trzy próbki zostały zakwestionowane za nieprawidłowe oznakowanie.

W ramach granicznej urzędowej kontroli żywności i materiałów do kontaktu z żywnością skontrolowano 80 partii materiałów i wyrobów do kontaktu z żywnością importowanych z krajów trzecich.. Skontrolowano 2306 partie żywności i wydano 476 świadectw o braku zastrzeżeń do jakości zdrowotnej żywności wywożonej za granicę.

W roku sprawozdawczym podczas przeprowadzonych kontroli w placówkach oświatowo-wychowawczych oraz w blokach żywienia w szpitalach i domach opieki przeprowadzono teoretyczną ocenę dekadowych jadłospisów w placówkach oświatowych. W przypadku stwierdzenia błędów w zakresie przestrzegania zasad prawidłowego planowania posiłków w placówkach żywienia zamkniętego, błędy te zapisywano w protokole z kontroli sanitarnej i o powyższym informowano Dyрекcję placówek oświatowo-wychowawczych. Ocenę jadłospisów dokonywano w oparciu o rozporządzenie Ministra z dnia 26 lipca 2016 r. (Dz. U. z 2016 r. poz. 1154).

Podczas kontroli sanitarnych pobierano również materiały w celu przeprowadzenia dekadowych ocen jadłospisów. W 2019 r. wysłano do dyrekcji placówek 7 opracowań zawierających ocenę jadłospisów w trakcie dekady. Oceny zawierały uwagi dotyczące błędów w układanych jadłospisach oraz zalecenia, które należy uwzględnić przy planowaniu i sporządzaniu posiłków w celu poprawy sposobu żywienia dzieci i młodzieży:

- za mała podaż warzyw i owoców (w 6 placówkach);
- za mało porcji produktów z grupy mleko i przetwory mleczne (w 4 placówkach);
- podawanie niskogatunkowych produktów (w 1 placówce);
- za mała podaż ryb (w 1 placówce);
- małe urozmaicenie węglowodanów (w 3 placówkach);
- małe urozmaicenie mięs do przygotowywania potraw, głównie drobiowe (w 1 placówce);
- używanie gotowych koncentratów zawierających duże ilości soli do przygotowania posiłków (w 1 placówce).

VII. OCENA ZAOPATRZENIA LUDNOŚCI W WODĘ

W roku 2019 r. w ewidencji PSSE Garwolin było 30 wodociągów sieciowych – wszystkie w oparciu o zasoby wód podziemnych:

- 1 wodociąg o produkcji wody od 1001 – 10 000 m³/dobę;
- 21 wodociągów o produkcji wody od 101 -1000 m³/dobę;
- 8 wodociągów o produkcji ≤ 100 m³/dobę.

Wodociągi zaopatrują w wodę 98 800 mieszkańców powiatu garwolińskiego, co stanowi 90,71 % ogółu ludności.

Pod nadzorem PSSE Garwolin jest 6 wodociągów lokalnych o produkcji ≤ 10 m³/dobę wykorzystujących wodę pochodzącą z indywidualnych ujęć w budynkach użyteczności publicznej zgodnie z § 1 ust. 2 pkt 4 rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia (Dz. U. z 2017 r. poz. 2294).

Na koniec 2019 r. w 28 nadzorowanych wodociągach jakość wody odpowiadała wymaganiom rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody do spożycia przez ludzi (Dz. U. z 2017 r. poz. 2294).

W 2 wodociągach stwierdzono warunkową przydatność wody do spożycia tj. w wodociągu Łaskarzew i Melanów.

W 2019 r. na jakość wody w wodociągu Łaskarzew Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Garwolinie wydał decyzję administracyjną nakazującą wyeliminowanie ponadnormatywnej zawartości związków manganu.

Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Garwolinie prowadził od 2018 r. postępowanie administracyjne na jakość wody w wodociągu Melanów ze względu na przekroczony poziom związków manganu z terminem wykonania do dnia 31.03.2019 r. Decyzja została wykonana w terminie. W 2019 r. wszczęto ponownie postępowanie administracyjne ze względu na przekroczony poziom związków manganu.

Od 2017 r. Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Garwolinie prowadził postępowanie administracyjne na jakość wody w wodociągu Helenów ze względu na ponadnormatywną zawartość związków manganu z terminem wykonania do dnia 31.03.2019 r. Kontrolne próby wody nie wykazały przekroczeń manganu, decyzja została wykonana, jakość wody jest zgodna z obowiązującymi przepisami.

Charakterystyka urządzeń zaopatrujących ludność w wodę

W 2019 r. pobrano z nadzoru do badań w zakresie monitoringu kontrolnego i przeglądowego 196 próbek wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi oraz przeprowadzono 36 kontroli wodociągów:

- wodociągi o produkcji ≤ 100 m³/dobę – 8 kontroli;
- wodociągi o produkcji 101 – 1000 m³/dobę – 21 kontroli;
- wodociągi o produkcji 1001 – 10 000 m³/dobę – 1 kontrola;
- wodociągi lokalne o produkcji < 10 m³/dobę – 6 kontroli.

Ocena jakości wody w miejscach okazjonalnie wykorzystywanych do kąpielii

Pod nadzorem PSSE w Garwolinie w 2019 r. były 2 miejsca okazjonalnie wykorzystywane do kąpielii:

- MOWDK Rodzinny Park Rozrywki „Wodna Kraina” w Wildze;
- MOWDK Park Wodny „Mamut” w Rębkowie.

Na podstawie wyników prób wody pobranych w czerwcu, lipcu i sierpniu jakość wody odpowiadała wymogom rozporządzenia z dnia 17 stycznia 2019 r. w sprawie nadzoru nad

jakością wody w kąpielisku i miejscu wykorzystywanym do kąpieli (Dz. U. z 2019 r. poz. 255). Ww. miejsca okazjonalnie wykorzystywane do kąpieli uzyskały pozytywne oceny jakości wody.

Jakość wody w pływalniach

PSSE w Garwolinie prowadzi nadzór nad 4 pływalniami: Pływalnia „Garwolanka” CSiK, ul. Olimpijska w Garwolinie, Basen Kąpielowy w Pałacu Żelechów, ul. Piłsudskiego 36 w Żelechowie, Basen Kąpielowy w Ośrodku „Las Woda”, ul. Spokojna 1 w Wildze, Basen Kąpielowy TALARIA w Trojanowie. Zarządzający pływalniami są zobowiązani do prowadzenia systematycznych i udokumentowanych badań jakości wody, prowadzonych zgodnie z ustalonym z Inspekcją Sanitarną harmonogramem badań, w celu zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego wszystkim użytkownikom pływalni. Szczególne znaczenie ma nadzór nad jakością mikrobiologiczną wody. Zanieczyszczenia mikrobiologiczne wnoszone są do wody przez użytkowników pływalni, którzy mogą zanieczyszczać wodę przede wszystkim drobnoustrojami bytującymi w przewodzie pokarmowym, w górnych drogach oddechowych, błonach śluzowych i na skórze. Oprócz drobnoustrojów wchodzących w skład normalnej mikroflory, mogą to być również organizmy chorobotwórcze, będące przyczyną infekcji. Występowanie patogenów w wodzie tj. *Escherichia coli*, *Pseudomonas aeruginosa* w istotny sposób może negatywnie wpływać na zdrowie kąpiących się osób.

W 2019 r. zostały wydane roczne oceny jakości wody w pływalniach, w których szczegółowo opisano jakość wody w pływalniach. Oceny dokonano po przeprowadzeniu kontroli sanitarnych i przeanalizowaniu sprawozdań z badań, pobranych z nadzoru i kontroli wewnętrznej.

Jakość wody z instalacji wody ciepłej

W 2019 r. kontynuowano nadzór nad jakością wody ciepłej w instalacjach wody ciepłej w obiektach użyteczności publicznej, hotelach i innych obiektach, w których świadczone są usługi hotelarskie pod kątem występowania bakterii *Legionella* sp. Bakterie te kolonizują instalacje wodne, a w szczególności urządzenia wytwarzające aerozol wodno-powietrzny tj.: wanny, prysznice, inhalatory, nawilżacze, myjnie, klimatyzatory. Pałeczki *Legionella* obecne w aerozolu, mogą być przyczyną ciężkich schorzeń płucnych dla ludzi korzystających z tych urządzeń.

We wszystkich szpitalach i zakładach opiekuńczo-leczniczych przeprowadzono badania wody ciepłej na obecność bakterii *Legionella* sp. Badania były wykonywane z nadzoru, z częstotliwością zgodną z wytycznymi rozporządzenia w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia.

Stan sanitarno-higieniczny urządzeń i obiektów użyteczności publicznej

Sekcja Epidemiologii

Podmioty wykonujące działalność leczniczą.

Sekcja Epidemiologii w 2019 roku sprawowała nadzór nad 165 obiektami wykonującymi działalność leczniczą (rok 2018 – 162), tj.

1. szpitale – 3;
2. zakład opiekuńczo -leczniczy – 2;
3. zakład pielęgniacyjno-opiekuńczy – 1;
4. inne placówki udzielające całodobowych świadczeń - 2;
5. lecznictwo otwarte publiczne – 11;
6. lecznictwo otwarte niepubliczne – 54;
7. prywatna praktyka lekarska – 92.

Przeprowadzono w nich 65 kontroli sanitarnych.

W 2019 r. zakończył działalność 1 podmiot leczniczy:

- gabinet praktyki lekarskiej,

zarejestrowano 4 nowe podmioty:

- gabinety lekarskie - 2

- NZOZ-y (przychodnie) - 2

W roku 2018 było to odpowiednio 5 i 8 podmiotów.

W jednym z niepublicznych szpitali zainstalowano rezerwowe źródło zaopatrzenia placówki w wodę oraz wykonano w części decyzję nakazującą nałożoną na ten szpital w roku 2018 w związku z niezrealizowanym programem dostosowawczym, tym samym przystosowując ją pod względem funkcjonalnym do wymagań jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą. Decyzja poprzedzona była wydaniem opinii w formie postanowienia o wpływie niespełnienia wymagań na bezpieczeństwo pacjentów.

Zgodnie z wytycznymi rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie wymagań jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia zakładu opieki zdrowotnej, szpital zapewnił odpowiedni montaż instalacji elektrycznej.

Szpital w 2019 roku zrealizował zadanie inwestycyjne pn. „Wymiana instalacji elektrycznej w budynku głównym Szpitala”, tym samym wywiązał się z nałożonego obowiązku. Zakres zadania obejmował m.in. wymianę instalacji elektrycznej w budynku głównym wraz z wymianą oświetlenia ogólnego, awaryjnego – ewakuacyjnego, a także modernizację sieci LAN, instalację zasilającą i odgromową w tym budynku.

Zainstalowane oświetlenie w 3 oddziałach szpitala zostało zabezpieczone szkłem bezpiecznym. Łącznie w 19 pokojach łóżkowych na odcinkach obserwacyjno-diagnostycznych lub w pokojach obserwacyjnych oraz w pokojach łóżkowych innych niż wymienione, wypusty instalacji elektrycznych, poza oświetleniem sufitowym, znajdują się na zewnątrz tych pokoi od strony korytarza. W pozostałych pomieszczeniach wypusty instalacji elektrycznych, z wyjątkiem wyłączników oświetlenia, są zabezpieczone przed dostępem chorych, albo znajdują się na zewnątrz tych pokoi. Dodatkowo na korytarzach zostało zainstalowane oświetlenie dyżurne (boczne) załączane z dyżurki pielęgniarskiej.

Zamontowane oprawy oświetleniowe charakteryzują się odpornością na uderzenia w pomieszczeniach sal pacjentów oraz w pomieszczeniach przebywania pacjentów.

Ponadto, zorganizowano punkt pielęgniarski z pokojem przygotowawczym pielęgniarskim na jednym z oddziałów.

Na 2 oddziałach zamontowano monitoring przy użyciu kamer, monitorowane są wszystkie pokoje łóżkowe, korytarze, 1 sala terapeutyczna, 2 pokoje wychowawcze i klatka schodowa.

W stosunku do niezrealizowanych niezgodności nałożonych decyzją w 2018 r. wydano 1 decyzję przedłużającą (nakazowa) dla ww. szpitala dotyczącą *niespełnienia części wymagań programu dostosowawczego, po wydaniu opinii o wpływie na bezpieczeństwo pacjentów, w zakresie zamontowania odpowiednio drzwi na 3 oddziałach.*

Termin realizacji zaleceń przedłużono na pisemną prośbę wnioskodawcy.

Zrealizowano zalecenia pokontrolne w jednej z placówek całodobowych poprawiając stan techniczny i funkcjonalny obiektu poprzez m. in. zorganizowanie pomieszczenia porządkowego, w sanitariatach i łazience odmalowano skorodowane rury kanalizacyjne, naprawiono zniszczone skrzydła drzwiowe, naprawiono uszkodzoną wentylację mechaniczną i grawitacyjną.

W jednym z niepublicznych szpitali wymieniono panele podłogowe w 17 pokojach. Zakupiono wózek do przechowywania zwłok z przestrzenią zamkniętą.

W jednym z ZOL zakupiono maszynę myjąco-szorującą do podłóg.

W 1 NZOZ zakupiono myjnię dezynfektor do narzędzi wielorazowych stomatologicznych.

W placówce świadczącej usługi w zakresie dializoterapii zakupiono 3 dodatkowe aparaty do dializ oraz zorganizowano do tego celu dodatkową salę dla pacjentów z 3 stanowiskami do przeprowadzania dializ.

W roku 2019 liczba posiadanych przez podmioty lecznicze autoklawów parowych do sterylizacji narzędzi wielorazowego użytku zwiększyła się o 2 w stosunku do 2018 r. i wynosi 49. Jednocześnie wymieniono na nowe 6 autoklawów.

Dokumentowanie wyników kontroli w postaci wydruku (opatrzonego informacją o załadunku) lub zapisu elektronicznego (pamięć wewnętrzna) krytycznych parametrów procesu właściwych dla każdej metody sterylizacji możliwe jest w przypadku 36 autoklawów (rok 2018 - 30 autoklawów).

Stan sanitarno-higieniczny pozostałych podmiotów wykonujących działalność leczniczą nie budził zastrzeżeń.

Wpłynęła 1 interwencja na NZOZ świadczący usługi z zakresu stomatologii.

Wnoszący informował, iż placówka przetrzymuje odpady medyczne w warunkach niezgodnych z obowiązującymi przepisami. Przeprowadzono w placówce kontrolę sanitarną. Stan faktyczny, dokumentacja i oświadczenia właściciela nie potwierdziły nieprawidłowości.

W roku 2019 do siedziby Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Garwolinie wpłynął 1 Raport wstępny o wystąpieniu ogniska epidemicznego wywołanego zakażeniem świerzbowcem. Ognisko zostało wygaszone. W roku 2018 odnotowano 2 ogniska (świerzbu i *Clostridioides difficile*).

W celu poprawy stanu sanitarno-higienicznego w stosunku do podmiotów leczniczych zalecono:

1. W celu poprawy jakości i skuteczności prowadzonych działań dekontaminacji narzędzi i wielorazowego sprzętu medycznego zalecano wprowadzenie „*Ogólnych wytycznych dla wszystkich podmiotów wykonujących procesy dekontaminacji, w tym sterylizacji wyrobów medycznych i innych przedmiotów wielorazowego użytku wykorzystywanych przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych oraz innych czynności podczas których może dojść do przeniesienia choroby zakaźnej lub zakażenia*” będących otwartym standardem, zaktualizowanym w październiku 2017 r. opracowanym przez ekspertów Stowarzyszenia Higieny Lecznictwa, Polskiego Stowarzyszenia Sterylizacji Medycznej i Narodowego Instytutu Leków, zaakceptowanym m.in. przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego -Państwowy Zakład Higieny, Centrum Monitorowania Jakości w Ochronie Zdrowia, Polskie Stowarzyszenie Pielęgniarek Epidemiologicznych.
2. Egzekwowano przestrzeganie higieny rąk przez personel medyczny.
3. Egzekwowano prawidłowe postępowanie z materiałem zakaźnym i odpadami medycznymi.
4. Zalecano stałe uaktualnianie, doskonalenie i przestrzeganie procedur higienicznych w placówkach.
5. Zalecano wdrażanie procedur poekspozycyjnych.
6. Zalecano prowadzenie kontroli wewnętrznej w obszarze realizacji działań zapobiegających szerzeniu się zakażeń i chorób zakaźnych i egzekwowano prawidłowe dokumentowanie realizacji tych działań.

Sekcja Higieny Komunalnej

Nadzorowano zakłady fryzjerskie, fryzjersko-kosmetyczne i tatuażu, gdzie może dojść do naruszenia ciągłości skóry a tym samym do ryzyka wystąpienia chorób przenoszonych drogą krwi WZWB i C oraz HIV, jak również bakteriami chorobotwórczymi np.: gronkowcami oraz grzybicami skóry. Dlatego podczas kontroli sanitarnych szczególną uwagę zwracano na postępowanie z narzędziami i przyborami fryzjerskimi.

W 2019 r. zarejestrowanych było 172 zakłady świadczące usługi fryzjerskie, odnowy biologicznej, gabinetów kosmetycznych i tatuażu. Łącznie przeprowadzono 119 kontroli. W ww. obiektach nałożono 1 mandat karny na kwotę 100 zł, za niedostateczny stan sanitarny.

Większość pracowników i właścicieli zakładów posiada wiedzę na temat ryzyka zakażenia klientów chorobami zakaźnymi. W celu zwiększenia bezpieczeństwa prowadzonych usług coraz więcej właścicieli decyduje się na zakup autoklawu – w którym sterylizuje się narzędzia. W trakcie kontroli nowych zakładów, tak jak w roku ubiegłym, rozdawano plakaty i ulotki na temat zapobiegania zakażeniom przenoszonym drogą przerywania ciągłości skóry i tkanek.

Zgodnie z ustawą z dnia 15 września 2017 r o ochronie zdrowia przed następstwami korzystania z solarium (Dz. U. 2017 r., poz. 2111), PPIS w Garwolinie skontrolował 11 solariów zlokalizowanych na terenie powiatu garwolińskiego. Nieprawidłowości nie stwierdzono. W widocznych miejscach widnieją informacje o zakazie udostępniania solarium osobom, które nie ukończyły 18 roku życia oraz o ryzyku związanym z korzystaniem z solarium. Treść i format informacji zgodne z wytycznymi Ministra Zdrowia z dnia 18.01.2018 r. (Dz. U. z 2018 r., poz. 275).

Pod nadzorem PSSE w Garwolinie są również inne zakłady użyteczności publicznej tj.: domy opieki, hotele, obiekty świadczące usługi noclegowe, dom pogrzebowy, zakłady pogrzebowe, pralnie, cmentarze, stacje paliw, apteki, parkingi turystyczne, tereny rekreacyjne, stadion sportowy, sale zabaw, ustępy publiczne, kino. Podczas kontroli stwierdzono nieprawidłowości w domu opieki oraz w pralni, w związku z tym wydano decyzje nakazujące usunięcie nieprawidłowości. W pozostałych obiektach stan sanitarny nie budził zastrzeżeń.

Interwencje

W 2019 r. wpłynęło 16 interwencji. Zgłoszenia mieszkańców w 8 przypadkach przesłano zgodnie z właściwością sprawy do innych organów i instytucji: urzędów miast i gmin, Powiatowego Lekarza Weterynarii, Komendy Powiatowej Policji, Mazowieckiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska do rozpatrzenia zgodnie z kompetencjami. Pozostałe interwencje uznano za bezzasadne

Przedstawiciele PSSE Garwolin uczestniczyli w 2 wizjach lokalnych przy współudziale innych organów na prywatnych posesjach. Nie stwierdzono zagrożenia sanitarno-epidemiologicznego.

VIII. OCENA NARAŻENIA ZAWODOWEGO W ZAKŁADACH PRACY Z UWZGLĘDNIENIEM RODZAJU CZYNNIKÓW SZKODLIWYCH, WIELKOŚCI POPULACJI ZAWODOWO NARAŻONEJ NA TE CZYNNIKI

Ocena narażenia zawodowego w zakładach pracy z uwzględnieniem rodzaju czynników szkodliwych i wielkości populacji zawodowo narażonej na te czynniki.

W 2019 roku Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Garwolinie obejmował nadzorem higieniczno-sanitarnym 331 zakładów pracy z czego skontrolowano 85 zakładów – 7 zakładów więcej niż w roku 2018. Liczba pracowników zatrudnionych w zakładach skontrolowanych wynosiła 5193 osoby.

Przekroczenia normatywów dotyczących czynnika fizycznego w postaci: hałasu, drgań mechanicznych i/lub pyłów oraz mikroklimatu gorącego występowały w 20 zakładach pracy. Na dzień 31.12.2019 r. w przekroczeniach hałasu pracowało 233 pracowników, drgań mechanicznych 28 pracowników, pyłów 20 pracowników, mikroklimatu gorącego 12 pracowników. Poprawiono warunki pracy dla 4 pracowników. W żadnym z zakładów pracy, w których występują przekroczenia hałasu i/lub drgań mechanicznych nie stwierdzono chorób zawodowych.

W 2019 r. roku przeprowadzono 107 kontroli w zakładach pracy znajdujących się w ewidencji Sekcji Higieny Pracy PSSE w Garwolinie. Powyższe kontrole prowadzone były:

- w ramach nadzoru nad substancjami i preparatami chemicznymi – 45 kontrole;
- w ramach nadzoru nad produktami biobójczymi – 2 kontrole;
- w ramach nadzoru nad substancjami, preparatami, czynnikami lub procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy - 2 kontrole;
- w ramach nadzoru nad czynnikami biologicznymi w środowisku pracy - 18 kontrole;

Skontrolowano 7 obiektów zajmujących się obrotem substancjami i preparatami chemicznymi i ich mieszaninami oraz 38 obiektów stosujących substancje i preparaty chemiczne i ich mieszaniny. W zakresie wprowadzających do obrotu produkty biobójcze skontrolowano 2 obiekty. W zakresie substancji, preparatów, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy skontrolowano 2 obiekty. W zakresie czynników biologicznych w środowisku pracy skontrolowano 18 obiektów.

Wydano 26 decyzji dotyczących poprawy warunków pracy (12 więcej w stosunku do roku ubiegłego) zawierających 134 nakazy (39 więcej niż w roku ubiegłym). Nie było decyzji unieruchamiających stanowisko/oddział/ zakład pracy.

W 2019 roku w ewidencji zakładów pracy PSSE w Garwolinie znajdowało się 18 zakładów, w których występują czynniki rakotwórcze – liczba pracowników narażonych w skontrolowanych zakładach pracy - 13 osób.

SYTUACJA EPIDEMIOLOGICZNA CHOROÓB ZAWODOWYCH ORAZ ICH PODEJRZEŃ.

W 2019 roku zgłoszono 8 podejrzeń chorób zawodowych i sporządzono 13 kart oceny narażenia zawodowego. Wydano 3 decyzje o stwierdzeniu choroby zawodowej oraz 3 decyzje o braku podstaw do stwierdzenia choroby zawodowej. Wystawiono 3 karty stwierdzenia choroby zawodowej. W 2019 r. nastąpił wzrost zgłoszeń podejrzeń chorób zawodowych, natomiast spadła ilość decyzji o stwierdzeniu choroby zawodowej w porównaniu do roku 2018.

Liczba stwierdzonych chorób zawodowych na przełomie ostatnich 10 lat.

Ogólne dane dotyczące zakładów pracy, w których stwierdzono chorobę zawodową w 2019 r.

Lp.	PKD	Stanowisko pracy	Numer choroby zawodowej z wykazu	Nazwa choroby zawodowej	Liczba stwierdzonych chorób
1.	01	Rolnik	26	Choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa - borelioza	3

NADZÓR NAD PRACOWNIKAMI NARAŻONYMI NA SZKODLIWE CZYNNIKI BIOLOGICZNE.

W 2019 roku w ewidencji Sekcji Higieny Pracy PSSE w Garwolinie znajdowało się 140 obiektów, w których występują szkodliwe czynniki biologiczne. W roku sprawozdawczym skontrolowano 16 obiektów. Na szkodliwe czynniki biologiczne zaliczone do 2 i 3 grupy zagrożenia w skontrolowanych zakładach narażonych było 230 osób.

SUBSTANCJE CHEMICZNE I ICH MIESZANINY.

W 2019 roku pod nadzorem PPIS w Garwolinie znajdowało się 291 podmiotów wprowadzających do obrotu substancje w postaci własnej lub jako składniki w mieszaninach oraz stosujących substancje chemiczne i ich mieszaniny w tym: 5 dalszych użytkowników – formulatorów, 37 dystrybutorów substancji chemicznych i ich mieszanin, 246 stosujących substancje chemiczne i ich mieszaniny (którzy nie są formulatorami) oraz 3 producentów zobowiązanych do rejestracji substancji zgodnie z rozporządzeniem (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady 1907/2006 z dnia 18 grudnia 2006 roku w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH), utworzenia Europejskiej Agencji Chemikaliów, zmieniające dyrektywę 1999/45/WE oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 793/93 i rozporządzenie Komisji (WE) nr 1488/94, jak również

dyrektywę Rady 76/769/EWG i dyrektywy Komisji 91/155/EWG, 93/67/EWG, 93/105/WE i 2000/21/WE (Dz. Urz. UE. L 2006 Nr 396, str. 1, z późn. zm).

OGÓLNA OCENA ZAGROŻEŃ WYNIKAJĄCYCH ZE STANU SANITARNO-HIGIENICZNEGO W ZAKŁADACH PRACY.

Sekcja Higieny Pracy PSSE w Garwolinie sprawuje nadzór nad zakładami zatrudniającymi pracowników. Nowe zakłady pracy obejmowane są bieżącym nadzorem sanitarnym na podstawie odbiorów obiektów, własnego rozeznania w terenie przez pracowników sprawujących nadzór nad zakładami pracy lub zgodnie z wytycznymi do planu zasadniczych zamierzeń Mazowieckiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego. Aktualność informacji dot. nadzorowanych firm sprawdzana jest w bazie „Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej”.

Pierwsza kontrola ma na celu wskazanie pracodawcom zagrożeń zawodowych powstających w procesach technologicznych oraz wytypowanie stanowisk pracy do badań środowiskowych w celu przeprowadzenia pomiarów stężeń i natężeń (NDS/NDN) czynników szkodliwych dla zdrowia. W 2019 r. Sekcja Higieny Pracy objęła bieżącym nadzorem sanitarnym 6 nowych zakładów pracy na podstawie kontroli odbiorowych ponadto przeprowadzono 8 kontroli w nowych obiektach wziętych pod nadzór w 2019 r.

W 2019 r. przeprowadzono 6 kontroli interwencyjnych w związku z otrzymaniem informacji: o braku spełnienia wymagań dotyczących działalności firmy, łamania przepisów bhp, zakazu wprowadzania do obrotu produktów biobójczych, zakłócanie spokoju mieszkańców oraz zanieczyszczanie środowiska, odgrzybianie klimatyzatorów w godzinach pracy, stosowanie substancji o nazwie Dutrirock Bedding Powder na fermie kurzej. 5 interwencji było negatywnych, 1 – sprawa w toku. W 2019 roku przeprowadzono o 4 kontrole interwencyjne więcej w porównaniu do roku ubiegłego.

WSPÓŁPRACA Z INSTYTUCJAMI.

Współpraca z Państwową Inspekcją Pracy.

W ramach postępowania w sprawach chorób zawodowych przesyłano do wiadomości Państwowej Inspekcji Pracy 6 decyzji w tym 3 decyzje o stwierdzeniu choroby zawodowej oraz 3 decyzje o braku podstaw do stwierdzenia choroby zawodowej.

Ponadto w trakcie przeprowadzanych kontroli w zakładach pracy sprawdzano, czy miały miejsce kontrole Państwowej Inspekcji Pracy, zapoznawano się z nakazami PIP oraz sprawdzano realizację powyższych nakazów kontrolnych. Na stronie internetowej Stacji umieszczono informację o kampanii prewencyjno-kontrolnej pt. „Dobry przepis na bezpieczeństwo” skierowanej do branży przetwórstwa mięsnego.

Współpraca z Mazowieckim Wojewódzkim Ośrodkiem Medycyny Pracy.

W ramach współpracy z WOMP przesłano 3 skierowania na badania w celu rozpoznania choroby zawodowej oraz 7 kart oceny narażenia zawodowego. Ponadto przesłano do wiadomości WOMP 3 decyzje o braku podstaw do stwierdzenia choroby zawodowej.

Przeprowadzono 6 konsultacji telefonicznych dot. prowadzonych postępowań w sprawach chorób zawodowych, zwłaszcza odnośnie przypadków przedłużającego się postępowania orzeczniczego.

Współpraca z Wojewódzkim Szpitalem Zakaźnym w Warszawie.

W ramach współpracy przesłano 2 skierowania na badania w celu rozpoznania choroby zawodowej oraz sporządzono i przesłano 2 karty oceny narażenia zawodowego. Ponadto przesłano do wiadomości 3 decyzje o stwierdzeniu choroby zawodowej.

Współpraca z Instytutem Medycyny Pracy w Łodzi.

Wprowadzono otrzymane od pracodawców (7 zakładów) informacje dot. narażenia na czynniki rakotwórcze i mutagenne do bazy danych dot. czynników rakotwórczych „czyn_rak” i przesłano je do IMP w Łodzi. Przesłano do wiadomości IMP 1 decyzję w sprawach chorób zawodowych wydane w oparciu o orzeczenia lekarskie tej jednostki orzeczniczej.

Do Centralnego Rejestru Chorób Zawodowych IMP przesłano 3 karty stwierdzenia chorób zawodowych..

Ponadto uczestniczono w szkoleniu pt. „Związki endokrynne aktywne w środowisku pracy” zorganizowanym przez IMP.

Współpraca z Centralnym Instytutem Ochrony Pracy Państwowym Instytutem Badawczym w Warszawie.

Propagowano kampanię „Substancje niebezpieczne pod kontrolą”. Podczas kontroli informowano pracodawców o celach trwającej kampanii oraz przekazano materiały informacyjne do 33 zakładów pracy.

Współpraca z organami władzy i samorządu terytorialnego.

Sporządzono „Ocenę stanu sanitarnego powiatu” w zakresie zagadnień dotyczących higieny pracy.

Uczestnictwo Sekcji Higieny Pracy w akcjach organizowanych przez Sekcję Oświaty Zdrowotnej i Promocji Zdrowia PSSE w Garwolinie.

- organizacja XXVIII Powiatowego Festiwalu Piosenki o Zdrowiu;
- dystrybucja do zakładów pracy ulotek i broszur związanych z tematyką nowotworów piersi i narządu rodnego;
- dystrybucja do zakładów pracy ulotek i broszur związanych z tematyką HIV/AIDS;
- dystrybucja do zakładów pracy ulotek i broszur dotyczących zasad prawidłowego żywienia;
- dystrybucja do zakładów pracy ulotek i broszur dotyczących chorób odzwierzęcych;
- dystrybucja do zakładów pracy ulotek i broszur dotyczących antybiotykoterapii;
- dystrybucja do zakładów pracy ulotek i broszur dotyczących profilaktyki grypy;
- dystrybucja do zakładów pracy ulotek i broszur dotyczących profilaktyki odry (także w języku rosyjskim);
- dystrybucja do zakładów pracy ulotek i broszur dotyczących wirusowego zapalenia wątroby typu A i typu C;
- dystrybucja do zakładów pracy materiałów dotyczących kampanii „Substancje niebezpieczne pod kontrolą”.

Działania Sekcji Higieny Pracy związane z bieżącym nadzorem sanitarnym nad obiektami w zakresie realizacji ustawy o ochronie przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych.

W 2019 r. przeprowadzono 107 kontroli w 85 obiektach, podczas których monitorowano przestrzeganie ustawy antytytoniowej. We wszystkich skontrolowanych zakładach miejsca objęte zakazem palenia były oznaczone znakami graficznymi i słownymi.

W związku z realizacją ustawy antytytoniowej do 64 zakładów pracy przekazywano materiały informacyjne dotyczące profilaktyki zdrowotnej w postaci ulotek i broszur.

Podczas kontroli w zakładach pracy nie stwierdzono naruszenia zakazu palenia tytoniu, a tym samym nie stosowano sankcji karnych w tym zakresie. W 2 skontrolowanych zakładach pracy wydzielono pomieszczenia palarni wewnątrz budynków, natomiast w 2 – wyznaczone miejsca na zewnątrz zakładu.

Informacje dotyczące monitorowania przestrzegania ustawy antytytoniowej nie były odnotowywane w protokołach czy załącznikach stosowanych podczas kontroli, natomiast zapisywane były w rejestrze kontroli. Następnie dane te przekazane były do Sekcji Oświaty Zdrowotnej i Promocji Zdrowia w postaci 12 meldunków.

Działania Sekcji Higieny Pracy w ramach Kampanii „Substancje niebezpieczne pod kontrolą”.

Podczas kontroli informowano pracodawców o celach trwającej kampanii oraz przekazano materiały informacyjne do 33 zakładów pracy. Przekazanie materiałów edukacyjnych dotyczących kampanii „Substancje niebezpieczne pod kontrolą” było odnotowywane w protokołach kontroli. Ponadto na stronie internetowej PSSE w Garwolinie widnieje umieszczona informacja nt. ww. kampanii.

IX. STAN SANITARNO-HIGIENICZNY PLACÓWEK OŚWIATOWO-WYCHOWAWCZYCH WRAZ Z OCENĄ ZAGROŻEŃ DLA ZDROWIA

Powiatowa Stacja Sanitarно-Epidemiologiczna w Garwolinie, Sekcja Higieny Dzieci i Młodzieży pełniła w 2019 roku nadzór nad 128 placówkami nauczania i wychowania oraz 69 turnusami/organizatorami wycieczek.

W 2019 roku przeprowadzono 234 kontrole sanitarne. W placówkach będących pod stałym nadzorem Powiatowej Stacji Sanitarно-Epidemiologicznej w Garwolinie przeprowadzono 178 kontroli. W placówkach sezonowych, związanych z organizacją letniego i zimowego wycieczek dzieci i młodzieży przeprowadzono 50 kontroli. Wystawiono 31 decyzji merytorycznych, w tym 13 zmieniających termin wykonania zaleceń. Wyegzekwowano 13 decyzji administracyjnych, w tym 8 z lat ubiegłych. Decyzje administracyjne wystosowano do dyrekcji żłobków, szkół podstawowych, zespołów szkół ogólnokształcących, placówek całodobowych oraz do Burmistrzów Miast, Wójtów Gmin i innych organów prowadzących szkoły i placówki.

I. Analiza warunków sanitarno higienicznych:

1) warunki techniczne i porządkowe:

w powiecie garwolińskim nie występują placówki funkcjonujące w budynkach o złym stanie sanitarno-higienicznym.

2) warunki do utrzymania higieny:

- 48 placówek nie ma podłączenia do sieci kanalizacyjnej, z czego 34 posiada własne zbiorniki bezodpływowe na nieczystości ciekłe, natomiast 14 posiada własne oczyszczalnie ścieków.

- 1 placówka funkcjonująca na terenie powiatu garwolińskiego (placówka całodobowa) nie jest podłączona do wodociągu i korzysta z własnego ujęcia wody (studni).

- z ponadnormatywną liczbą dzieci na 1 urządzenie sanitarne funkcjonują 4 szkoły podstawowe.

- wszystkie placówki posiadają dostęp do bieżącej zimnej i ciepłej wody, w żadnej placówce dzieci i młodzież nie korzysta z ustępów zewnętrznych.

W 2019 r. na terenie powiatu garwolińskiego nastąpiły zmiany w infrastrukturze nadzorowanych placówek takie jak:

Placówki nowo odebrane

2 placówki: 2 Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne.

Branżowa Szkoła I Stopnia przy Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym, Liceum Ogólnokształcące przy Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapeutycznym.

Placówki istniejące, przeniesione do nowych obiektów lub z rozbudowaną bazą dydaktyczną:

1 niepubliczne przedszkole i 1 zespół szkół.

Placówki po remontach generalnych:

w 2019 r. przeprowadzono remont generalny w 4 szkołach podstawowych.

Placówki z nowo oddanymi obiektami sportowymi:

4 place zabaw przy żłobkach.

Placówki z modernizowanymi obiektami sportowymi:

4 Szkoły Podstawowe

Placówki z nowo oddanymi blokami żywienia:

2 żłobki i 1 niepubliczne przedszkole.

Placówki z modernizowanymi blokami żywienia:

4 szkoły podstawowe.

Rozbudowa placówek:

W Zespole Szkolno-Przedszkolnym trwa nadbudowa pomieszczeń przeznaczonych dla przedszkola.

W 2019 roku w nadzorowanych placówkach przeprowadzono remonty generalne i bieżące.

Remonty generalne były przeprowadzone w 4 szkołach podstawowych i polegały na: wymianie dachu na hali sportowej; termomodernizacji budynku (wykonaniu ocieplenia i elewacji) oraz wymianie pokrycia dachowego na budynku szkoły; wymianie nawierzchni boiska trawiastego, wykonaniu odwodnienia boiska, montażu piłkochwyłów i bramek; cyklinowaniu i lakierowaniu podłogi w hali sportowej oraz malowaniu metalowych konstrukcji dachu hali sportowej.

Remonty bieżące polegały na: malowaniu ścian i sufitów w salach lekcyjnych, pracowniach i sanitariatach, uzupełnianiu drobnych ubytków tynku i farby, wymianie podłóg w salach lekcyjnych, cyklinowaniu i lakierowaniu podłóg, wymianie drzwi, malowaniu lamperii, wymianie instalacji elektrycznej i grzewczej, wymianie lamp oświetleniowych w części sal lekcyjnych, wymianie drzwi wewnętrznych, modernizacji klasopracowni (wymiana okien, wymiana grzejników, wylewki posadzek), naprawie elewacji szkoły i itp.

Zaopatrzenie placówek nauczania i wychowania w środki czystościowe na terenie powiatu garwolińskiego jest dobre. Sanitariaty szkolne zaopatrywane są w mydło płynne, papier toaletowy i ręczniki jednorazowego użytku. W niektórych oddziałach zerowych szkół podstawowych oraz w większości przedszkoli praktykuje się posiadanie przez dzieci własnych, oznakowanych ręczników, które są systematycznie wymieniane przez rodziców.

W przypadku 4 szkół podstawowych stwierdzono niezachowanie standardów dostępności do urządzeń sanitarnych w stosunku do liczby dzieci i młodzieży, przebywających w danych szkołach. Spowodowane jest to zwiększoną liczbą uczniów w związku z reformą systemu oświaty.

W szkołach z pełną infrastrukturą do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego uczniowie sporadycznie korzystają z natrysków z powodu krótkich przerw międzylekcyjnych. Młodzież częściej korzysta z natrysków po dodatkowych zajęciach sportowych. Podczas kontroli często rozmawiano z Dyrektorami szkół na temat ułożenia planu lekcji w taki sposób, aby uczniowie ze wszystkich oddziałów mieli możliwość korzystania z natrysków po zajęciach wychowania-fizycznego.

W 2019 roku 3 placówki nie posiadały infrastruktury do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego. Część placówek ma możliwość korzystania z sali gimnastycznej należącej do innej szkoły lub korzysta z miejskich, ewentualnie gminnych obiektów sportowych. W powiecie garwolińskim uczniowie wielu szkół w ramach zajęć wychowania fizycznego korzystają z wyjazdów na basen.

II. Analiza w zakresie higienizacji procesów nauczania w aspekcie:

1) Dostosowania mebli do wzrostu uczniów w szkołach podstawowych oraz przedszkolach:

- dokonano oceny dostosowania stanowisk pracy ucznia/przedszkolaka do wzrostu uczniów/przedszkolaków w 67 oddziałach należących do 60 placówek funkcjonujących samoistnie (w tym: w 21 oddziałach należących do 21 przedszkoli i w 34 oddziałach należących do 30 szkół podstawowych). Ogółem oceniono 900 stanowisk pracy ucznia/przedszkolaka.
- dokonano oceny dostosowania stanowisk pracy ucznia/przedszkolaka do wzrostu uczniów/przedszkolaków w 12 oddziałach należących do 9 zespołów szkół (w tym w 5 oddziałach należących do 5 przedszkoli i 7 oddziałach należących do 6 szkół podstawowych). Ogółem oceniono 212 stanowisk pracy ucznia/przedszkolaka.
- stwierdzono używanie mebli niedostosowanych przez uczniów w 2 oddziałach (w jednym oddziale należącym do przedszkola i w jednym oddziale należącym do szkoły podstawowej).

Ogółem w ocenianych szkołach/przedszkolach z mebli niedostosowanych korzystało 8 dzieci.

W młodszych klasach szkół podstawowych dostosowanie mebli do wymagań ergonomii jest łatwiejsze do realizacji, ponieważ prowadzone są zajęcia zintegrowane i uczniowie nie zmieniają sal lekcyjnych. Dyrektorzy szkół stosują się do zaleceń pokontrolnych i instruktaży związanych z dostosowaniem mebli. Poprawa sytuacji w części placówek jest spowodowana większą świadomością dyrektorów szkół i wychowawców oraz większymi możliwościami w dostosowywaniu mebli, na co pozwala Polska Norma z 2016 r. Dużą rolę odgrywają tu także regulowane meble, jakie coraz częściej dyrektorzy szkół zakupują do sal lekcyjnych i pracowni komputerowych. W pracowniach komputerowych na stanowiskach, z których korzystają młodzi uczniowie zaczęły się pojawiać regulowane meble lub podnóżki przy krzesłach, pozwalające na dostosowanie mebli do wzrostu użytkowników. W 2019 r. w szkołach podstawowych zaobserwowano nieznaczne pogorszenie w zakresie dostosowania mebli edukacyjnych do zasad ergonomii w stosunku do danych za rok 2018. Zaobserwowano jednak poprawę w stosunku do roku poprzedniego w dostosowaniu mebli edukacyjnych do wzrostu dzieci w przedszkolach.

Pracownicy Sekcji Higieny Dzieci i Młodzieży stale monitorują dany obszar nadzoru, czego wynikiem jest wzrost liczby szkół i przedszkoli, w których systematycznie dokonuje się pomiarów wzrostu dzieci, prawidłowo oznacza i zestawia meble w celu zapewnienia ergonomicznych warunków pracy uczniów.

W 2019 r. przeprowadzono badania ciężaru tornistrów szkolnych w ramach Ogólnopolskiego Dnia Tornistra w dwóch szkołach podstawowych (szkole miejskiej i wiejskiej).

W wyniku badania w szkole miejskiej stwierdzono, że w niskiej (10%) normie mieściło się 152 uczniów, czyli ciężar tornistra nie przekraczał 10% ciężaru ich ciała, natomiast w wysokiej (15%) normie mieściło się 300 uczniów, czyli ciężar tornistra nie przekraczał 15% ciężaru ich ciała.

W przypadku 148 uczniów ciężar tornistra przekraczał niską 10% normę, a w 65 przypadkach ciężar tornistra przekraczał wysoką 15% normę.

W wyniku badania w szkole wiejskiej stwierdzono, że w niskiej (10%) normie mieściło się 129 uczniów, czyli ciężar tornistra nie przekraczał 10% ciężaru ich ciała, natomiast w wysokiej (15%) normie mieściło się 230 uczniów, czyli ciężar tornistra nie przekraczał 15% ciężaru ich ciała.

W 136 przypadkach ciężar tornistra przekraczał niską (10%) normę a w 36 przypadkach ciężar tornistra przekraczał wysoką (15%) normę.

Z porównania wyników badań wykonanych w obu szkołach wynikało, że w szkole wiejskiej był większy odsetek uczniów, u których była przekroczona niska 10 % norma ciężaru tornistra, natomiast w szkole miejskiej większy odsetek uczniów nosiło tornister, którego waga przekraczała wysoką 15% normę.

W czasie trwania pomiarów w każdym przypadku przekroczenia norm informowano uczniów o konieczności zredukowania wagi tornistra. Do szkół, w których przeprowadzono badania wystosowano wystąpienia pokontrolne, polecające podjęcie działań mających na celu niwelowanie nieprawidłowości w tym zakresie.

We wszystkich placówkach szkolnych jest zapewniona możliwość pozostawienia części podręczników i przyborów szkolnych w szkole, do czego zachęcano uczniów i Dyrektorów szkół.

2) Higieny pracy umysłowej uczniów:

Oceny rozkładu zajęć lekcyjnych dokonano w szkołach podstawowych.

Skontrolowano tygodniowy rozkład zajęć lekcyjnych w 264 oddziałach należących do 44 szkół funkcjonujących samoistnie (w tym w 237 oddziałach należących do 41 szkół podstawowych) oraz w 68 oddziałach należących do 9 zespołów szkół (w tym w 64 oddziałach należących do 9 szkół podstawowych i 4 oddziałach licealnych należących do 1 zespołu szkół).

Stwierdzono nieprawidłowości w ocenianym tygodniowym rozkładzie zajęć w 4 oddziałach należących do 3 szkół podstawowych funkcjonujących samodzielnie.

W stosunku do roku ubiegłego nastąpiło nieznaczne polepszenie sytuacji w tym zakresie. W szkołach, w których wystąpiły nieprawidłowości dotyczące planu lekcyjnego, Dyrektorzy informowali podczas kontroli, że wynikały one ze zwiększonej liczby dzieci/ oddziałów w danych placówkach oraz zbyt małej liczby sal lekcyjnych. W ww. przypadkach udzielano instruktażu dotyczącego układania prawidłowego rozkładu zajęć lekcyjnych. Poza placówkami, w których stwierdzono nieprawidłowości - w ocenionych szkołach Dyrektorzy dbają o to, aby plan zajęć lekcyjnych był ułożony zgodnie z wymogami higieny pracy umysłowej uczniów.

III. Sytuacja w zakresie żywienia zbiorowego oraz dożywiania dzieci i młodzieży w zakładach oświatowo wychowawczych.

1) Analiza warunków do prowadzenia żywienia:

Dożywianie w szkołach jest prowadzone w formie obiadów dwudaniowych lub posiłków jednodaniowych i II śniadań. W niektórych szkołach zapewniany jest również napój, pojawiają się dystrybutory z wodą. Ponadto wiele szkół bierze udział w akcjach: „szklanka mleka” oraz „owoce i warzywa w szkole”.

Dożywianie w formie ciepłych posiłków dwudaniowych w 2019 r. było prowadzone w 40 placówkach (w tym 30 szkołach podstawowych i 10 zespołach szkół) oraz w formie posiłków jednodaniowych, które podawano w 14 placówkach, do których posiłki dowożone były przez firmy cateringowe, bądź z innych placówek, w których są bloki żywienia a posiłki dostarczane są z nich do innych szkół, znajdujących się na terenie tej samej gminy.

W 2019 r. z obiadów dwudaniowych w szkołach skorzystało 6702 uczniów, w 2018 r. - 6492 uczniów, w 2017 r. - 4573 uczniów a w 2016 r. - 6223 uczniów. Z posiłków jednodaniowych skorzystało: w 2019 r. - 579 uczniów, w 2018 r. - 401 uczniów, a w 2017 r. - 402 uczniów.

Prowadzono również dożywianie w formie II śniadania, które organizowane było w 2019 r. w 4 placówkach dla 76 uczniów, w 2018 r. w 18 placówkach dla 619 uczniów (w tym w przedszkolach funkcjonujących w zespołach szkół i oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych), w 2017 r. w 6 placówkach dla 71 uczniów. Szkoły na II śniadania kupują jogurty, bułki, serki, owoce lub przygotowują kanapki. Dla dzieci przedszkolnych na II śniadanie podawane są również zupy mleczne i ciepły napój.

2) Dofinansowanie posiłków:

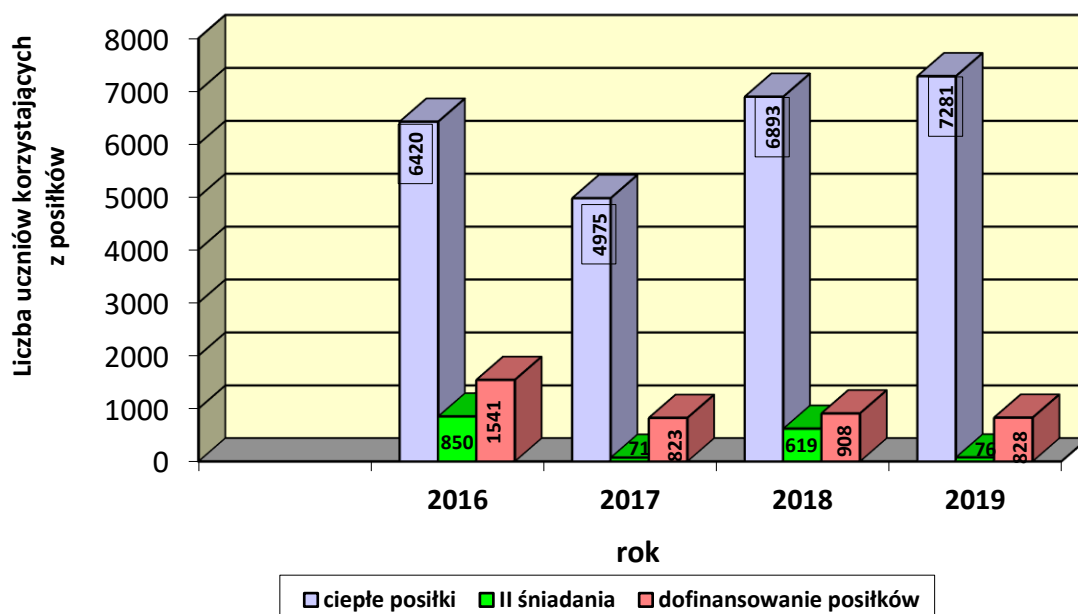
Dofinansowanie w 2019 r. było realizowane przez Miejsko Gminne i Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej, Parafie Rzymskokatolickie, gminne organizacje i prywatnych sponsorów. Z dofinansowanych posiłków skorzystało w 2019 r. 828 uczniów, w 2018 r. - 908 uczniów, w 2017 r. - 823 uczniów.

W szkołach organizujących II śniadanie podawana jest uczniom także ciepła herbata. Ponadto w szkołach podstawowych dostępne jest mleko w kartonikach dla wszystkich uczniów chętnych do skorzystania z tej formy dożywiania w ramach programu „szklanka mleka”.

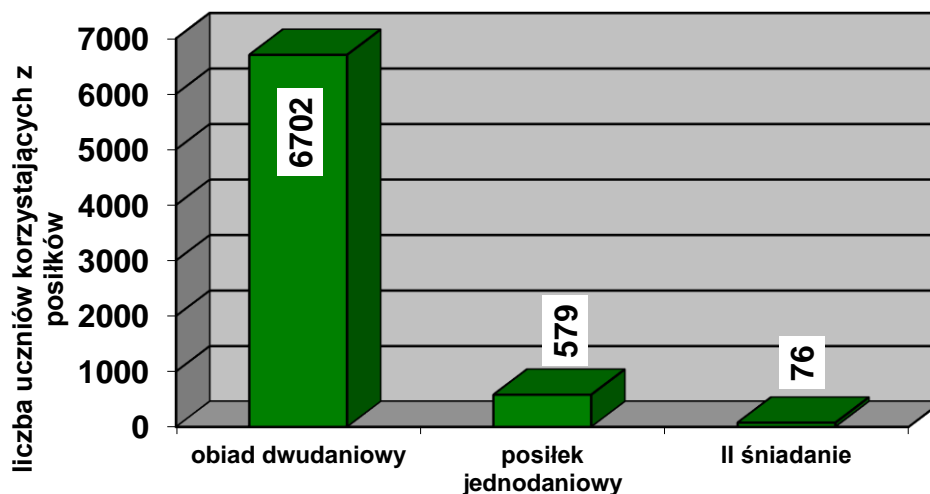
Jak widać z powyższych danych liczbowych w stosunku do poprzedniego roku, w 2019 r. zmalała liczba posiłków dofinansowanych. Znacznie wzrosła liczba korzystających z pełnych obiadów oraz liczba uczniów korzystających z posiłków jednodaniowych, natomiast zmalała liczba placówek organizujących II śniadania, a w związku z powyższym - zmalała także liczba uczniów z nich korzystających.

Organizowanie posiłków na terenie powiatu garwolińskiego

Dożywianie w szkołach w 2019 r.

IV. Ocena przygotowania i przebiegu wycieczki dzieci i młodzieży w 2019 r.

W elektronicznej bazie wycieczki na stronie MEN zostało zarejestrowanych 52 organizatorów wycieczki letniego (w tym 35 w obiekcie hotelowym lub w innym obiekcie, w którym są świadczone usługi hotelarskie, 6 w obiektach sezonowych, 6 obozów pod namiotami oraz 5 form wycieczki w miejscu zamieszkania) i 17 organizatorów wycieczki zimowego dla dzieci i młodzieży (w tym 10 w obiekcie hotelowym lub w innym obiekcie, w którym są świadczone usługi hotelarskie, 6 w obiektach sezonowych oraz 1 forma wycieczki w miejscu zamieszkania).

W wyniku działań w ramach nadzoru nad wypoczynkiem letnim i zimowym skontrolowano w aspekcie wymagań sanitarno-higienicznych **50** turnusów wypoczynku letniego i zimowego, w tym:

- 34 turnusów/organizatorów wypoczynku letniego dla dzieci i młodzieży zorganizowanego w formie wyjazdowej (w tym 6 obozów pod namiotami), z których skorzystało 1161 uczestników (w tym 187 podczas obozów pod namiotami) oraz
- 3 turnusy letniego wypoczynku w miejscu zamieszkania, z których skorzystało 109 uczestników.

W 2019 r. z wypoczynku letniego skorzystało 1161 uczestników, natomiast w 2018 r. z wypoczynku letniego skorzystało 1168 uczestników

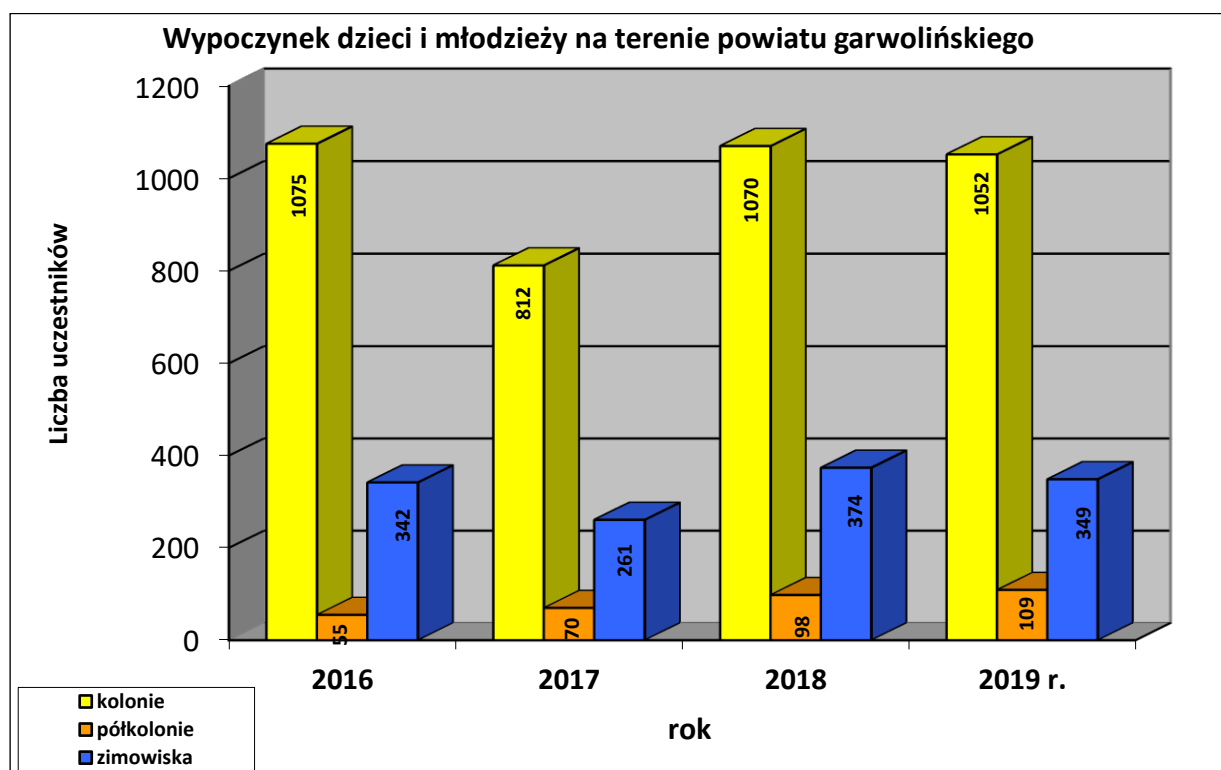
- 12 turnusów/organizatorów wypoczynku zimowego dla dzieci i młodzieży zorganizowanego w formie wyjazdowej, z których skorzystało 325 uczestników,
- 1 turnus zimowego wypoczynku w miejscu zamieszkania, z którego skorzystało 24 uczestników.

W 2019 r. z wypoczynku zimowego skorzystało 349 uczestników, natomiast w 2018 r. - 374 uczestników.

Ogółem w 2019 r. na terenie powiatu garwolińskiego w skontrolowanych placówkach wypoczywało 1510 uczestników wypoczynku letniego i zimowego, natomiast w 2018 r. na terenie powiatu garwolińskiego w skontrolowanych placówkach wypoczywało 1542 uczestników zimowego i letniego wypoczynku dla dzieci i młodzieży szkolnej.

Liczba dzieci i młodzieży korzystających z wypoczynku letniego i zimowego w skontrolowanych placówkach jest w 2019 r. nieco mniejsza od roku poprzedniego.

Kontrole sanitarne placówek wypoczynku przeprowadzane były przy współudziale przedstawicieli innych Sekcji PSSE w Garwolinie oraz Przedstawicieli Komendy Powiatowej Policji w Garwolinie.

Inne działania Sekcji Higieny Dzieci i Młodzieży:

Współpraca z merytorycznymi komórkami nadzoru prowadzona było na bieżąco w zależności od potrzeb i problemów. Sprowadzała się do konsultacji i poradnictwa oraz do wspólnych kontroli w nadzorowanych obiektach dla dzieci i młodzieży, każdy w zakresie swojej właściwości. W sposób szczególny współpraca była ścisła z:

1. OZ – przeprowadzono 4 wspólne kontrole/wizytacje, każdy w swoim zakresie w stałych placówkach nauczania i wychowania oraz 33 wspólne kontrole wypoczynku dzieci i młodzieży (9 podczas zimowego i 24 podczas letniego wypoczynku).
2. BŻ – przeprowadzono 10 wspólnych kontroli letniego oraz 2 wspólne kontrole zimowego wypoczynku dzieci i młodzieży oraz 3 wspólne kontrole w stałych placówkach i 1 wspólną kontrolę interwencyjną w punkcie przedszkolnym.
3. HK – przeprowadzono 6 wspólnych kontroli w obiektach hotelowych przed letnim wypoczynkiem dzieci i młodzieży, 1 wspólną kontrolę przeprowadzono w placówkach letniego wypoczynku - każda komórka w swoim zakresie. Z Sekcją HK współpracowano także w zakresie pozyskiwania informacji dotyczących jakości wody zarówno w placówkach stałych jak i w placówkach wypoczynku oraz z miejsc wykorzystywanych do kąpieli, które są zorganizowane na terenie powiatu garwolińskiego.
4. ZNS – przeprowadzono 2 wspólne kontrole podczas odbiorów technicznych placówek.

Ponadto w 2019 r. pracownicy pionu HDM PSSE uczestniczyli we wspólnych lub wspierających pozostałe komórki merytoryczne następujących działaniach:

- HDM współpracowała z OZ przy organizacji Powiatowego Festiwalu Piosenki o Zdrowiu.
- HDM uczestniczyła przy podsumowaniu konkursu plastycznego organizowanego przez OZiPZ pod hasłem: „Włącz myślenie!- a wakacje będą bezpieczne” realizowanego w ramach akcji Bezpieczne Wakacje 2019 oraz przy podsumowaniu konkursu plastycznego organizowanego przez PSSE Garwolin pod hasłem: „100 lat służb sanitarnych w służbie dla zdrowia”.
- w siedzibie PSSE w Garwolinie uczestniczono w organizacji Dni otwartych z okazji 100 - lecia służb sanitarnych.

Sekcja Higieny Dzieci i Młodzieży w zakresie promocji zdrowia w ciągu całego roku szkolnego oraz w czasie wakacji i ferii zimowych uczestniczyła w dostarczaniu wielotematycznych materiałów oświaty zdrowotnej do placówek - przekazywała materiały edukacyjne dotyczące profilaktyki dot. profilaktyki grypy i innych chorób zakaźnych, w tym pasożytniczych chorób odzwierzęcych, chorób odkleszczowych i zatruc pokarmowych, profilaktyki HIV/AIDS, WZW typ A, odry, wszawicy, zasad stosowania antybiotykoterapii, szkodliwości palenia tytoniu, zagrożeń zdrowotnych spowodowanych zażywaniem środków psychoaktywnych oraz materiałów propagujących aktywność fizyczną i zasady prawidłowego odżywiania się młodzieży, jak również ulotki na temat bezpiecznego spędzania wakacji. Pozostawiano na turnusach wypoczynku regulamin konkursu plastycznego zorganizowanego w związku z Akcją Letnią.

Pracownicy Sekcji Higieny Dzieci i Młodzieży prowadzili także nadzór nad stosowaniem niebezpiecznych substancji chemicznych i ich mieszanin w szkolnych pracowniach i klasopracowniach chemicznych.. W 2019 r. skontrolowano 24 klasopracownie chemiczne, w których oceniano realizację wymogów w ww. zakresie.

X. DZIAŁALNOŚĆ OŚWIATOWA W ZAKRESIE PROFILAKTYKI I PROMOCJI ZDROWIA

Na terenie powiatu garwolińskiego działalność prozdrowotna i profilaktyczna kierowana była do 196 placówek, w tym: 156 placówek oświatowych, w tym 6 żłobków, 28 przedszkoli, 7 punktów przedszkolnych, 63 szkół podstawowych, 36 oddziałów gimnazjalnych, 13 szkół ponadgimnazjalnych, 1 placówki z pobytem całodobowym, 2 placówek z pobytem dziennym oraz 40 podmiotów leczniczych, w tym 14 samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej, 17 niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej, 3 szpitale, 6 innych zakładów opieki zdrowotnej np. przychodni przyzakładowych.

Interwencje programowe tzw. programy, pod tytułami: „Trzymaj Formę!”, „Czyste powietrze wokół nas”, „Nie pal przy mnie proszę”, „Znajdź właściwe rozwiązanie”, „Bieg po zdrowie”, „Krajowy Program Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczenia AIDS”, „ARS, czyli jak dbać o miłość?”, „Wybierz Życie - Pierwszy Krok”, „Zdrowe piersi są OK!”, „Chroń się przed kleszczami wszystkimi sposobami”, „Znamię!. Znam je?”, „Podstępne WZW”, kierowane były do środowisk przedszkolnych, szkolnych oraz podmiotów leczniczych. Wymienione programy wносиły istotną dla zdrowia wiedzę na tematy tj.:

- zasady prawidłowego odżywiania się,
- znaczenie aktywnych form spędzania wolnego czasu,
- szkodliwość dymu tytoniowego, zapobieganie zakażeniom wirusem HIV i choroby AIDS,
- niszczące skutki zdrowotne i społeczne spowodowane stosowaniem substancji psychoaktywnych,
- profilaktyka nowotworów narządu rodowego i wczesnego wykrywania raka piersi,
- zapobieganie ukąszeniom przez kleszcze i profilaktyka chorób odkleszczowych,
- ochrona przed szkodliwym działaniem promieniowania UV, w aspekcie profilaktyki czerniaka i umiejętności rozpoznawania go,
- zapobieganie zakażeniom wirusami HAV, HBV, HCV, które powodują wirusowe zapalenia wątroby, również te, o bardzo niekorzystnym rokowaniu.

Edukacja prozdrowotna prowadzona była również poprzez interwencje nieprogramowe tzw. akcyjne, zatytułowane: „Bezpieczny Senior”, „Światowy Dzień Zdrowia”, „Festiwal Piosenki o Zdrowiu”, „Światowy Dzień bez Tytoniu”, „Światowy Dzień Rzucania Palenia”, „Bezpieczne Ferie”, „Bezpieczne Wakacje”, „Profilaktyka zatruc grzybami, w tym Konkurs fotograficzny pt. „Leśne inspiracje”, „Światowy dzień wiedzy o antybiotykach”, „Profilaktyka grypy”, „Profilaktyka chorób odzwierzęcych – wścieklizny, toksokarozy, toksoplazmozy, bąblowca wielojamowego”, „Profilaktyka używania zastępczych środków psychoaktywnych”, „Monitoring z realizacji ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych”, „Profilaktyka wad postawy”, „Profilaktyka zakażeń HAV, HBV, HCV”, „Zapobieganie wszawicy”, „Afrykański pomór świń ASF”, „Europejski Tydzień Szczepień i inne tematy związane ze szczepieniami”, „Jasne jak słońce”, „Od samobadania piersi do mammografii”.

Duża oferta tematyczna oddziaływań prozdrowotnych pozwalała, każdorazowo docierać do około 80 tysięcy odbiorców, począwszy od środowisk przedszkolnych i szkolnych, poprzez środowiska pracowników medycznych i pacjentów, a do środowisk seniorów zrzeszonych w Klubach Seniora.

Działalność prozdrowotna i profilaktyczna realizowana przez pion oświaty zdrowotnej była i nadal jest trwałym, od wielu lat filarem rzetelnej wiedzy o zdrowiu. Materiały informacyjne wykorzystywane w tej działalności były opracowywane przez niezależnych komercyjne specjalistów.

Jednostki współpracujące z Powiatową Stacją Sanitarno-Epidemiologiczną w Garwolinie, to: placówki oświatowe, podmioty lecznicze, Starostwo Powiatowe w Garwolinie, Urzędy Miast i Gmin, Kluby Seniora, Centrum Sportu i Kultury w Garwolinie, Miejskie i Gminne Ośrodki Kultury, stowarzyszenia i organizacje pozarządowe, Komenda Powiatowa Policji w Garwolinie.

XI. WNIOSKI

1. W 2019 r. w zakresie działań zapobiegawczego nadzoru sanitarnego znacznie wzrosła liczba opinii sanitarnych obejmujących uzgadnianie przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko. Ponadto nieznacznie zmniejszyła się ilość wydanych opinii sanitarnych o obiektach budowlanych przed dopuszczeniem ich do użytkowania oraz opinii sanitarnych o projektach budowlanych.
2. Dążenie i utrzymanie wysokiego poziomu wykonawstwa szczepień ochronnych przeciwko chorobom zakaźnym, szczególnie p/WZW B wśród osób ze styczności z chorymi i nosicielami wirusa HBV oraz przeciwko odrze.
3. Dążenie do obniżania liczby zakażeń i zatruc szerzących się drogą pokarmową, spowodowanych pałeczkami Salmonella poprzez prowadzenie akcji oświatowych i informacyjnych.
4. Egzekwowanie prowadzenia kontroli wewnętrznej i stałe uaktualnianie, doskonalenie i przestrzeganie procedur higienicznych przez podmioty prowadzące działalność leczniczą, w obszarze realizacji działań zapobiegających szerzeniu się zakażeń i chorób zakaźnych.
5. Monitorowanie sytuacji epidemiologicznej chorób zakaźnych w powiecie, ze szczególnym uwzględnieniem odry i WZW typu A, poprzez m. in. szybkie identyfikowanie osób z kontaktu z chorymi i podejrzanymi o zachorowanie i postępowanie zgodnie z wytycznymi.
6. Podnoszenie świadomości mieszkańców powiatu garwolińskiego na temat profilaktyki zakażeń i chorób zakaźnych w szczególności tych przenoszonych drogą pokarmową (WZW typu A, zakażenia i zatrucia pokarmowe) poprzez poprawę nawyków higienicznych m. in. prawidłowej higieny rąk oraz na temat nośników zakażeń i prawidłowego przygotowywania surowców i potraw.
7. W stołówkach szkolnych i przedszkolnych w wydawanych posiłkach wykazano następujące nieprawidłowości: za mała ilość warzyw i owoców; za mało porcji produktów z grupy mleko i przetwory mleczne oraz ryb; podawano niskogatunkowe produkty; małe urozmaicenie węglowodanów i mięs; używanie gotowych koncentratów zawierających duże ilości soli do przygotowania posiłków.
8. Na podległym terenie stan sanitarny urządzeń wodnych ulega systematycznej poprawie. W wyniku działalności PSSE w Garwolinie poprawia się stan techniczny hydroforni oraz zwiększa się ilość osób korzystających z wody dobrej jakości.
9. Zwiększenie nadzoru nad jakością wody z instalacji wody ciepłej w obiektach użyteczności publicznej.
10. Na terenie powiatu garwolińskiego wzrasta liczba nowych zakładów pracy.
11. Podczas kontroli w nadzorowanych zakładach pracy nie stwierdzono rażących uchybień sanitarno-higienicznych, które stwarzałyby zagrożenie dla zdrowia lub życia pracowników.
12. Na terenie powiatu garwolińskiego powstają nowe placówki oświatowo-wychowawcze.
13. Działania oświatowo-zdrowotne i promujące zdrowie w 2019 roku ukierunkowane były na promocję zasad prawidłowego odżywiania się i aktywności fizycznej, a także przeciwdziałanie uzależnieniom od tytoniu, alkoholu i środków psychoaktywnych, profilaktykę chorób nowotworowych piersi i narządu rodnego, zakażeń wirusem HIV i choroby AIDS, chorób odkleszczowych, grypy, odzwierzęcych chorób pasożytniczych człowieka.
14. Prowadzono również działania w zakresie bezpieczeństwa dzieci i młodzieży korzystających w okresie zimy i lata z turnusów wypoczynkowych na terenie powiatu garwolińskiego.
15. Ważnym wydarzeniem w działalności PSSE w Garwolinie w 2019 r. była organizacja obchodów „100-lecia Służb Sanitarnych w Polsce”:

- opracowano prezentację multimedialną z zarysem historycznym służb sanitarnych w Polsce i powiecie garwolińskim pt. "100-lecie Służb Sanitarnych w Polsce i 65 lat Państwowej Inspekcji Sanitarnej", która była elementem jubileuszowego wykładu PPIS w Garwolinie Pani Doroty Brojek, w dniu 29 października 2019 r. na XV Sesji Rady Powiatu Garwolińskiego.
- zorganizowano autorski konkurs plastyczny pod hasłem: „100 lat Służb Sanitarnych w służbie dla zdrowia” połączony z wystawą prac konkursowych, która pozostała dostępna dla mieszkańców powiatu garwolińskiego do końca marca 2020 roku w siedzibie PSSE w Garwolinie.
- w dniach 7 i 8 listopada 2019 r. przeprowadzono „Dni Otwarte” w PSSE w Garwolinie, w czasie których wręczono nagrody laureatom okolicznościowego konkursu plastycznego, w czasie dni otwartych w PSSE w Garwolinie, szkolna młodzież oraz laureaci konkursu uczestniczyli w wykładach PPIS w Garwolinie połączonych z okolicznościową prezentacją.